მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების პროექტი აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა, საქართველო

საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების ჩარჩო დოკუმენტი (LRRF)

აპრილი 2015

Green Partners
environmental consulting

შინაარსი

1. პროექტის არსი **4**

2. ანგარიშის მიზანი/სფერო **4**

3. განმარტებები და ტერმინები.......... **5**

4. საკანონმდებლო ბაზა.......... **6**

4.1. საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნები საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების საკითხზე 6

4.2. ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის დებულებები მიწის შეძენა, იძულებითი განსახლების და ეკონომიკური ადგილმონაცვლეობაზე.......... 8

4.3. საქართველოს კანონმდებლობასა და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის დებულებებს შორის არსებული განსხვავებების ანალიზი 9

5. პროექტის ზემოქმედების არეალი და დაზარალებული პირები.......... **12**

5.1. პროექტის ზემოქმედების არეალი 12

5.2. სოციალური გავლენის შეფასება რომელიც იწვევს გავლენას საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების ჩარჩო დოკუმენტის შემუშავებაზე.......... **14**

5.3. პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი პირები (PAPs) 14

6. საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების ძირითადი პრინციპები.......... **16**

7. საკომპენსაციო მატრიქი და შეთავაზებული ალტერანტივების აღწერა **17**

7.1. საკომპენსაციო მატრიქსი 17

7.2. შეთავაზებული ალტერნატივების / კომპენსაციის ვარიანტების აღწერა 24

8. განხორციელების სქემა.......... **27**

8.1. როლები და პასუხისმგებლობები.......... 27

8.2. დროის გრაფიკი 28

8.3. ბიუჯეტი.......... 28

9. დავის მექანიზმი **31**

10. მონიტორინგი და შეფასება.......... **33**

დანართი 1. საზოგადოვბერივი დავის ფორმა 38

აბრივიატურები

ESIA – გარემოს და სოციალური გავლენის შეფასება
ESAP – გარემოს და სოციალური სამოქმედო გეგმა
SEP - დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა
SIA - სოციალური გავლენის შეფასება
LRF - საარსებო გარემოს აღდგენის ჩარჩო დოკუმენტი
RAP - განსახლების სამოქმედო გეგმა
MFE - აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტრო
EBRD - ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი
PIU - პროექტის განმხორციელებელი ერთეული
GRC - საჩივერბის განხილვის კომისია

გრაფიკების სია

გრაფიკი 5-1. ბათუმის ნაგავსაყრელი I 12
გრაფიკი 5-2. ქობულეთის ძველი ნაგავსაყრელი 13
გრაფიკი 5-3. ცეცხლაურში ახალი ნაგავსაყრელის მდებარეობა 14
გრაფიკი 8-1. განხორციელების ნაბიჯები 28

ცხრილების სია

ცხრილი 4-1. საქართველოს კანონმდებლობისა და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის დებულებების შედარებითი ანალიზი 9
ცხრილი 5-1. პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი პირები - ქართული კანონმდებლობა 15
ცხრილი 5-2 პროექტის განლენის ქვეს მოყოფი პირები - EBRD დებულებები 15
ცხრილი 7-1. ნარჩენების შემგროვებლების უფლების მატრიცა 18
ცხრილი 7-2. მიწის აკვიზიცის მატრიქსი ცეცხლაურში ახალი ნაგავსაყრელისთვის 19
ცხრილი 7-3. ვარიანტების ანალიზი ნარჩენების შემგროვებლებისათვის 25
ცხრილი 7-4. პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი პირებისათვის მიწის აკვიზიციასთან დაკავშირებული ვარიანტების ანალიზი 26
ცხრილი 8-1. LRRF ის პასუხისმგებელი ერთეული 27
ცხრილი 8-2. გეგმა გრაფიკი LRRF ის შესრულებისთვის 28
ცხრილი 8-3. კომპენსაციისათვის საჭირო სავარუდო ბიუჯეტი 29
ცხრილი 10-1. საარსებო გარემოს აღდგენისინდიკატორების მონიტოორინგი (ნარჩენების შემგროვებლებისათვის) 34
ცხრილი 10-2. განსახლების და საარსებო გარმეოს აღდგენის ინდიკატორების მონიტორინგი პროექტის გავლენის ქვეშ არსებული პირების - მიწის აკვიზიცია ცეცხლაურში 36

1. პროექტის არსი

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ახალი სანიტარული ნაგავსაყრელის მოწყობა, ასევე ძველი ნაგავსაყრელების დახურვა რეგიონის ძირითად ქალაქებში, გავლენას იქონიებს სხვადასხვა კატეგორიის სოციალურ ფენების საარსებოს აგრემოზე და განსახლებაზე, როგორიცაა მიწის მფლობელიებზე და მოსარგებლეებზე, ადგილობრივი მოსახლეობზე და ნარჩენების შემგროვებლებზე .

პროექტი დაიწყო 2005 წელს და თავდაპირველად ნაგავსაყრელისთვის ტერიტორია შერჩეულ იქნა ჩაქვში. ამ ტერიტორიაზე უარი იქნა თქმული სხვადასხვა მიზეზების გამო. მათ შორის ახალ გზასთან სიახლოვის და მოსახლეობის პროტესტის მიზეზით 2011 წელს. ახალი ტერიტორია შერჩეულ იქნა სოფელ ცეცხლაურთან ახლოს.

ხშირად გეოგრაფიული მდებარეობა არ იძლევა საშუალებას რომ ობიექტი შორს იყოს საცხოვრებელი ადგილებიდან, ცეცხლაურის ნაგავსაყრელის ტერიტორიაც ახლოსაა დასახლებულ პუნქტთან და ამიტომაც იყო გამოხატული პროტესტი ადგილობრივის მოსახლეობის მხრიდან. ადგილობრივი მოსახლეობა, ისინი ვინც ექვემდებარებიან განსახლებას (მხოლოდ ორი ოჯახი), სახლების მეპატრონეები, რომელთა სახლის საზღვარზე არიან ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონა, მიწით მოსარგებლენი, რომლებიც დაკარგავენ მიწის სარგებლობის შესაძლებლობას, და ჩვეულებრივ მოსახლეობა რომელთა სასოფლო სამეურნეო საქმიანობაზე გავლენას იქონიებს ნაგავსაყრელი და ასევე ყოველდღიური შემაწუხებელი ფაქტორის გავლენის ქვეშ მყოფი ადამიანები აღნიშნული ნაგავსაყრელის პროექტის გავლენის ქვეშ იმყოფებიან.

აჭარის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტრო წარმოადგენს კლიენტს, რომელიც კარგად იცნობს პროექტს და მის გავლენას. პროექტის ზეგავლენის შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელების პროცესში ჩართული უნდა იყვენენ საზოგადოებრივი დაინტერესებული პირები და მიიღონ ტექნიკური დახმარება, რომ ეფექტურად განახორციელონ სამოქმედო გეგმა ადგილობრივი მოსახლეობის უწყვეტი ჩართულობით.

2. ანგარიშის მიზანი/სფერო

ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი პრობლემები ხშირად მწვავდება მაშინ თუ პროექტის განვითარება იწვევს ხალხის იძულებით გადაადგილებას. იძულებით გადადგილებული პირები აღმოჩნდებიან უცხო გარემოში და უნდა იქნას გათვალისწინებული მათი ადაპტაციის პროცესი ახლა გარემოსთან, რომლის გაუთვალისწინებლობას შესაძლოა მოყვეს უარყოფითი დამოკიდებულება პროექტისადმი და შედეგი. სოციალური და საზოგადოებრივი სისტემა განიცდის ზეწოლას, რაც იწვევს შესაბამისი ჯგუფების რღვევას, ტრადიციულლი ღირებულებების ნგრევას, რომელიც დაკავშირებულია კულტურულ იდენტურობასთან, ასევე იწვევს კონფლიქტებს და კავშირშია სოციალური ფუნქციის კარგვასთან.

საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების დოკუმენტი მომზადებულ იქნა იმ მიზნით, რომ მხედველობაში იქნას მიღებული საქართველოს კანონმდებობის და EBRD ის მოთხოვნები პოტენციურ განსახლების და ეკონომიკურ გავლენის დასადგენად აჭარის რეგიონში ინიცირებული მყარი ნარჩენების მართვის პროექტის განხორციელებისას.

აღნიშნული ანგარიში მიზნად ისახავს წარმოადგინოს კომპენსაციის პირობები იმ ადამინებისათვის, რომლებიც პროექტის გავლენის ქვეშ აღმოჩნდნენ. ანაგარიში ასევე მოიცავს პროექტის გავლენის სფეროების და PAPs სების მოკლე აღწერას. ძირითადად არის ორი კატეგორიის საქმიანობა, რომელიც ახდენს პირდაპირ ან ირიბ გავლენას ადამიანების საარსებო გარემოზე და განსახლებაზე.

პირველი საქმიანობა შეეხება ძველი ნაგავსაყრელების დახურვას ბათუმსა და ქობულეთში. მეორე საქმიანობა ახალი ნაგავსაყრელის მოწყობა.

3. განმარტებები/ ტერმინოლოგია

- **სანიტარული ნაგავსაყრელი** - კონტროლირებული ტერიტორია ნარჩენებისთვის, რომელიც მოწყობილია საერთაშორისო საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად, ისე რომ აცილებულ იქნას ან მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი გარემოზე და სოციალური გავლენა.
- **ნაგავსაყრელის აქტიური ნაწილი** - ნაგავსაყრელის ტერიტორია სადაც განთავსებულია ნარჩენები. ჩვეულებრივ ეს არის ნაგავსაყრელის ის ნაწილი, სადაც ნარჩენებისთვის უჯრებია განთავსებული.
- **ნაგავსაყრელის პერიმეტრი** – ნაგავსაყრელის ორგანული ნაწილი მთლიანად მონიშნული ტერიტორია, რომელიც შემოსაზღვრულია ღობით.
- **სანიტარული დაცვის ზონა** – ტერიტორია ნაგავსაყრელის გარშემო, რომელშიც დადგენილია კანონმდებლობით ან პასუხისმგებელი ორგანიზაციის მიერ, რათა შერბილებულ იქნას უარყოფითი ზეგავლენა ადამიანის ჯანმრთელობაზე. ამ ტერიტორიაზე მოქმედებს სხვადასხვა შეზღუდვები, როგორიცაა მაგალითად მშენებლობა. ტერიტორია ჩვეულებრივ განისაზღვრება მანძილით ნაგავსაყრელის გარშემო (დგინდება პასუხისმგებელი ორგანოს მიერ).
- **ბუფერული ზონა** – არის ფართობი ნაგავსაყრელის პერიმეტრის გარშემო, სადაც ჩვეულებრივ შეზღუდულია საქმიანობები (სასოფლო სამეურნეო, ინდუსტრიული, საცხოვრებელი მოწყობა და სხვა). ბუფერულ ზონაში მცენარეულობა იზრდება რათა შერბილდეს ვიზუალური და სუნის გავრცელებით გამოწვეული ზეგავლენა. ეს ტერიტორია შეიძლება იყოს ნაგავსაყრელის პერიმეტრის შიგნით ან გარეთ;
- **მიწათ მოსარგებლეები**– ადაიანები, რომლებიც ამუშვებენ მიწას მაგრამ არააქვთ ფორმალური მესაკუთრეობა. მიწით მოსარგებლეს შეუძლია მიწის გამოყენება იჯარის ხელშეკრულებით ან ისინი არიან რეგისტრირებული/ჩვეულებრივ მომხმარებელად (მუნიციპალიტეტის დონეზე არსებობს რეესტრი). **ამ ორი კატეგორიის გარდა არის კიდევ მოსარგებლეები რომლებიც ტრადიციულად იყენებდნენ მიწას მაგრამ ისინი არ არიან რეგისტრირებულნი მუნიციპალიტეტში და არიან არალეგალური მოსარგებლეები** ;
- **მიწის მფლობელი** - პირი ვინც ფლობს კანონიერ დოკუმენტს მიწის ფლობაზე. ისინი არიან ოფიცილაური მიწის მფლობელები ან ლეგალიზირებული მფლობელები. ეს **ბოლო კატეგორა მოიცავს მიწის მფლობელს, რომელსაც საკუთრებაში აქვს შენობა ნაგებობა ამ მიწის ნაკვეთზე და ჯერ არაა ოფიციალურად რეგისტრირებული. მხოლოდ ის მიწის ნაკვეთი შესაძლებელია ლეგალიზებულ იქნას სადაც არის სახლი.** ;
- **ნარჩენების შემგროვებელი - ადამიანები რომლებიც არიან დაკავებულნი რეციკლირებადი ნარჩენების სეპარირებით არსებულ ნაგავსაყრელზე ბათუმსა და ქობულეთში.** ;

  პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი პირები - პროექტის საქმიანობით პირდაპირი ან არაპირდაპირი ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ადამიანები ;საარსებო გარემოს აღდგენა - ღონისძიებები, რომელიც მიმართულია სხვადასხვა ადამიანების შემცირებული შემოსავლის აღდგენაზე იძულებითი განსახლება გულისხმობს როგორც ფიზიკურ გადაადგილებას (ადგილმდებარეობის შეცვლა ან თავშესაფრის დაკარგვა), ისე ეკონომიკურ ადგილმონაცვლეობას (აქტივების ან რესურსების დაკარგვა და/ან აქტივების ან რესურსების წვდომის დაკარგვა, რაც იწვევს შემოსავლის წყაროების ან საარსებო საშუალებების დაკარგვას), პროექტთან დაკავშირებული მიწის შეძენის1 და/ან მიწის გამოყენების შეზღუდვის შედეგად **(EBRD ESP, 2014);**
- დაუცველი ჯგუფები - ნიშნავს იმ ადამიანებს, რომლებიც, გენდერული იდენტობის, ეთნიკური წარმომავლობის, ასაკის, უნარშეზღუდულობის, ეკონომიკურად არასახარბიელო მდგომარეობის ან სოციალური სტატუსის ნიშნით, შეიძლება პროექტის უფრო მეტად არასახარბიელო ზემოქმედების ქვეშ იყვნენ, ვიდრე სხვები, და რომლებსაც შეიძლება შეზღუდული უნარები ჰქონდეთ პრეტენზიის წარდგენის ან პროექტისგან სარგებლის მიღების თვალსაზრისით. დაუცველი ადამიანები და/ან ჯგუფები შეიძლება

ასევე შეიცავდეს ადამიანებს, რომლებიც ცხოვრობენ სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ, უმიწაწყლოებს, მოხუცებს, ქალებს და ბავშვებს, დევნილებს, იძულებით გადაადგილებულ პირებს, ეთნიკურ უმცირესობებს, ბუნებრივ რესურსებზე დამოკიდებულ თემებს და სხვა პირებს, რომლებიც შეიძლება არ იყვნენ დაცული ეროვნული და/ან საერთაშორისო სამართლის ფარგლებში. (EBRD ESP, 2014).

4. საკანონმდებლო ბაზა

4.1. საქართველოს კანონმდებლობა, რომელიც არეგულირებს საარსებო გარემოს აღდგენას და განსახლებას

ქვემოთ ჩამოთვლილია საქართველოს კანონმდებლობა, რომელიც არეგულირებს სახელმწიფო საკუთრების უფლებას პრივატიზირებულ მიწის ნაკვეთებზე და ეხება საზოგადიებრივი საჭიროებისთვის დაგეგმილი პროექტების განხორციელებას და აქვს სტრატეგიული მნიშვნელობა:

(i) საქართველოს კონსტიტუცია, 24 აგვისტო 1995;
(ii) საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 26 ივნისი 1997;
(iii) საქართველოს კანონი კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ, 2007;
(iv) საქართველოს კანონი სანოტარო საქმიანობის შესახებ, 4 დეკემბერი 2009;
(v) საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე საკუთრების უფლების შესახებ, 22 მარტი, 1996;
(vi) საქართველოს კანონი ფიზიკური ან იურიდიული პირის საკუთრებაში არსებული მიწის ნაკვეთის საკუთრების აღიარების შესახებ, 2007;
(vii) საქართველოს კანონი საჯარო რეესტრის შესახებ (No820 –Iis) 19 დეკემბერი 2008 ;
(viii) საქართველოს კანონი საზოგადოებრივი საჭიროებებისათვის საკუთრების ექსპროპრიაციის წესის შესახებ, 23 ივლისი 1999;
(ix) საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი 14 ნოემბერი 1997 ;

საქართველოს კონსტიტუცია მიღებული 1995 წელს აწესებს ძირითად პრინციპებს რომელიც მართავს განსახლების პროცესს საზოგადოებრივ მნიშვნელოვანი პროექტებისთვის. პირველ რიგში ორგანული კანონი აწესებს საკუთრების უფლების ძირითად საფუძველს და ანიჭებს საკუთრების ხელშეუხებლობის უფლებას. საზოგადოების ინტერესის შემთხვევაში, სახელმწიფოს შეუძლია განახორციელოს მიწის და უძრავი ქონების ექსპროპრიაცია რაზეც გადსაწყვეტილება მიიღება სასამართლოს წესით.

სხვა ელემენტები, რომელიც მოცემულია კონსტიტუციაში ეხება ინფორმაციის გავრცელებას, საზოგადოებრივ კონსულტაციებს, საჩივრების მექანიზმს, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვას, როდესაც ხორციელდება ექსპროპრიაცია/განსახლების პროცესი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ადგენს პრინციპებს, რომელიც წარმოადგენს სამოქალაქო საკუთრების საფუძველს და მოიცავს საკუთრების უფლებას, საკუთრების დროებით გადაცემას სარგებლობისთვის, მეშენებლობის უფლებას, გზის გაყვანის და მომსახურეობის უფლებას. ქონების დროებითი ფლობა შესაძლებელია მიენიჭოს მეორე ადამიანს მესაკუთრის თანხმობით 59 წლის მანძილზე შეთანხმების საფუძველზე.

საქართველოს კანონი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის საკუთრებასთან დაკავშირებით აღნიშნავს რომ საკუთრების უფლება შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფოს, ფიზიკურ პირს, ადგილობრივ მოსახლეობას და იურიდიულ პირებს. სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთი რეგისტრირებულია საჯარო რეესტრში, როგორც სასოფლო სამეურნეო კულტურების მოყვანის ან მეცხოვლეობის განვითარების მიზნით და ასევე მოიაზრებს შენობა ნაგებობის აშენებას ამ ტერიტორიაზე. სოფლად სათიბი, საძოვრები ან ტყის მასივი შეიძლება იყოს მიმდებარე მოსახლეობის საერთო საკუთრებაში (მეურნეობის/ოჯახის).

ტერმინების განმარტება საკუთრების ლეგალიზაციის შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად
კანონიარად მიწის მესაკუთრე (მოსარგებლე) - სახელმწიფო საკუთრებაში სასოფლო სმაეურნეო და არასასოფლო სამეურნეო მიწის ფართობი შენობა ნაგებობეით ან მის გარეშე (აშენებული, ასაშენებელი ან დანგრეული) რომელსაც ფლობს ფიზიკური ან იურიდიული პირი და განკარგავს (ნაკვეთს ან შენობა/ნაგებობას) სანამ ეს კანონის შევიდოდა ძალაში, ასევე მითვისებული 1994 წლამდე და რეგისტრირებულია არქივში
მითვისებული მიწა - სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი სასოფლო სამეურნეო ან არასასოფლო სამეურნეო მიწის ნაკვეთი საცხოვრებელი სახლით (აშენებული ან დანგრეული) ან არასაცხოვრებელი შენობა აშენებული სანამ კანონი შევიდოდა ძალაში, ასევე მითვისებული მიწა (ფორმირებული შენობით ან მის გარეშე) დაინტერესებული პირის კანონიერად საკუთრებაში მყოფი მიწის ნაკვეთის მიმდებარედ, ისევე როგორც, მიტაცებული მიწა არასაცხოვრებელი შენობით მცირე ზომის და პრივატიზაციის წესით, დაინტერესებული პირის კანონიერად ფლობელობაში მყოფი მიწის ნაკვეთის მიმდებარედ და დაინტერესებულია საკუთრების აღიარებით და არაა სახელმწიფოს მიერ გამოყენებული, გარდა იმ შემთხვევებისა რაც მოცებულია პარაგრაფ (a) მოცემული მუხლის (ეს არის კანონიერი მფლობელის განმარტება).

სასოფლო-სამეურნეო მიწაზე აშენებული საცხოვრებელი შენობები და სხვა დამხმარე ნაგებობი და მოწყობილობები, საშიანო მეურნეობის მფლობელი ოჯახის წევრების საკუთრებაშია უფლების დაცვით და რეგისტრირებულია უძრავი ქონების.

საქართველოს კანონი საკუთრების ლეგალიზაციის შესახებ აწესებს მიწის მესაკუთრის ან მიწის მომხმარებლის ლეგალიზაციის პროცედურებს და აქცევს კანონიერ ჩარჩოში ფიზიკური და იურიდიული პირებისთვის. ლეგალიზაციის პროცესი ვრცელდება მხოლოდ იმ ნაკვეთებზე, სადაც არსებობდა საცხოვრებელი ან არასაცხოვრებელი შენობა ნაგებობები სანამ ეს კანონი შევიდოდა ძალაში ან მიწის მცირე ნაკვეთებზე, რომლების არის კანონიერი მიწის ნაკვეთის მიმდებარედ რომელიც ეკუთვნის ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს.

უმრავლესობა სასოფლო-სამეურნეო მიწებისა არის სახლელმწიფო და რეგიონალური/ადგილობრივი თვითმმართველობის საკუთრებაში იმ მიზნით რომ არ მოხდეს მიწის ფრაგმენტაცია, არარაციონალური გამოყენება და ამავე დროს გაუმჯობესდეს სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკა.

საჯარო საკუთრება და მიწის მართვის პროეცესში ხელისუფების როლი რეგულირდება საქართველოს კანონით სახელმწიფო ქონების შესახებ და ადგილობრივი თვითმმართვეობის კოდექსით. მუნიცპალიტეტებს აქვთ საკუთრება, რომელიც შეიძლება პრივატიზირებულ იქნას საჯარო აუქციონის წესით. ეს საკუთრება შესაძლებელია გამოყენებულ იქნას განსახლების ვარიანტების და ეკონომიკური ადგილმონაცვლეობისას განხილვისას ფიზიკური პირებისთვის.

საქართველოს კანონი სოციალური დახმარების შესახებ (2006) აწესებს მთავრ პრინციპებს რომელიც მართავს სოციალურ დახმარების პროცესს საქართველოში. ის ადგენს ვინ არის უფლებამოსილი მიიღოს სოცილაური დახმარება. ძირითადი კატეგორიები, რომელიც განსაზღვრულია კანონით მოიცავს ღარიბ ადამიანებს (სოციალური-ეკონომიკური სტატუსი დაბალია ვიდრე ეროვნული ღირებულების მინიმუმი), პირები რომლებიც საჭიროებენ განსაკუთრებულ მოპყრობას (ობლები, შზღუდული შესაძლებლობის პირები და სხვა) და უსახლკაროები რომლებიც საჭიროებენ რეგისტრაციას.

კანონი ასევე განსაზღვრავს პასუხისმგებლობის საკითხს ადმინიტრაციულ აპარატში და ფინანსური დახმარებას რომელიც არის გათვალისწინებული ეროვნულ და ადგილობრივ დონეზე. *საქართველოს კანონი შეზღუდული უნარის მქონე ადამიანების სოციალური დაცვის შესახებ (1995)* - მოიცავს

სპეციალურ პროგრამებს, რაც საშუალებას იძლევა ფინანსური დახმარება გაეწიოთ, როგორც პენსიის სახით ასევე შეღავათები სხვადსხვა სფეროში. ასევე საგანმანათლებლო/პროფესიული დახმარება და საზოგადოებაში მათი ინტეგრაციის მხარდაჭერას. *საქართველოს კანონი ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - ლტოლვილთა შესახებ 2014* - ლტოლვილთა სტატუსი მიეკუთვნა მათ ვინც დატოვეს საკუთარი საცხოვრებელი ადგილი ოკუპაციის, სამხედრო კონფლიქტის, ძალადობის ან ადამიანთა უფლების დარღვევის გამო რომელიც უქმნიდა საფრთხეს ოჯახების კეთილდღეობას. ეს კანონი აწესებს პრინციპებს, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული როდესაც მოხდება განსახლება ასეთი ოჯახების მათი საცხოვრებელი ადგილებიდან. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრო პასუხისმგებელია დაეხმაროს იძულებით გადაადგილებულ პირებს.

ექსპროპრიაციის პროცესი Expropriation process

საქართველოში სამართლებრივი ჩარჩო უზრუნველყოფს კერძო საკუთრების ექსპროპრიაციის პროცესს საერთო საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე პროექტის შემთხვევისთვის. პრაქტიკულად ექსპროპრიაციის პროცესს იშვიათად მიმართავენ (ხანგრძლივი პროცესის გამო), მას მიმართავენ მხოლოდ ექსტრემალური მდგომარეობის დროს, როდესაც შთანხმების მიღწევა შეუძლებელია მოლაპარაკების გზით პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფ ადამიანებთან უცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის ექსპროპრიაცია ხორციელდება საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრის (შემდგომში – მინისტრი) ბრძანებისდა სასამართლოს გადაწყვეტილებით რომელიც ადგენს საკუთრების მიმღებს (სახელმწიფო ადგილობრივი მმართველობა, საზოგადო და კერძო საწარმო) და ექსპროპრიაციისათვის განკუთვნილ მიწის.

კომპენსაცია გამოითვლება ფიზიკური აქტივების მიმდინარე საბაზრო ღირებულების შესაბამისად და არ მიიღება მხედველობაში შემოსავლის დანაკარგის ღირებულება. მხედველობაში არაა მიღებული საარსებო გარემოს აღდგენისათვის საჭირო ხარჯი და ასევე ხარჯი რომელიც საჭიროა დაზარალებული პირების განსახლების პროცეში დახმარებისათვის.

4.2. EBRD მოთხოვნები მიწის აკვიციის, იძულებით განსახლების და ეკონომიკური ადგილმონაცვლებისას

EBRD-ი აღნიშნული პროექტის განხორციელებისას ეყრდნობა 2008 წლის გარემოსდაცვის და სოციალური პოლიტიკის დოკუმენტს. იძულებით განსახლების საკითხი განიხილება აღიშნული დებულების მე-5 ნაწილის შესაბამისად. მე-5 ნაწილის ძირითადი საკითხები შემდეგია:

- ყველა შესაძლებლობა უნდა იქნას შესწავლილი პროექტის დაგეგმვის პროცეში რომ მინიმუმამდე იქნას დაყვანილი ფიზიკური ან ეკონომიკური ადგილმონაცვლეობა;
- მოლაპარაკება მოსახლეობასთან რათა თავიდან იქნას აცილებული ექსპროპრიაციის საჭიროება და აღმოიფხვრას მთავრობის მიერ ადამიანთა იძულებითი გადაადგილება;
- უარყოფითი სოციალური და ეკონომიკური გავლენა გამოწვეული მიწის აკვიიზიციით ან მიწის გამოყენების შეზღუდვა დაზარალებული ადამინების მიერ შერბილებულ უნდა იქნას: (1) აქტივების დაკარგვით გამოწვეული ზარალის კომპენსაციით, (2) განსახლების პროცესის დროული ინფორმირებულობით, კონსულტაციებით იმ ადამიანებტან რომელიც დაზარალებულნი არიან პროექტის;
- დაზარებულ პირთა საარსებო გარემო სტანდარტი უნდა გაუმჯობესდეს, ან აღდგეს იმ დონემდე რაც განსახლებამდე იყო.
- პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი ადამიანები, რომელთაც არააქვთ კანონიერი უფლება მიწაზე ისინი კომპენსაციას არ მიირებენ, თუმცა მათ უნდა მიიღონ კომპენსაცია იმ კონსტრუქციაზე რომელსაც ისინი ფლობენ და ასევე სხვა ნებისმიერ ხარჯზე, რომელიც გაწიეს მიწის დამუშავებისთვის.

- ყველა კატეგორიის დაზარებული პირი უზრუნველყოფილ უნდა იქნას საჭიროების შესაბამისი დახმარებით განსახლების პროცესში განსაკუთრებით მოწყვლად და დაუცველ ჯგუფები;
- გასაჩივრების მექანიზმი უნდა შემუშავდეს შეძლებისდაგვარად ადრეულ ეტაპზე რათა დროულად და ეფექტურად მოხდეს რეაგირება სპეციფიურ საკითხებზე, როგორიცაა კომპენსაცია და ადგილმონაცვლეობა, რომელიც გამოითქმება დაზარალებული ადამიანის მხრიდან ან მასპინძელი მოსახლეობის მხრიდან, მათ შორის მექნიზმი რომელიც შეძლებს დავის გადაჭრას მიუკერძოებლად.

4.3. საქართველოს კანონმდებლობის და EBRD - ის დებულებებს შორის შედარებითი ანალიზი

საქართველოს კანონმდებლობას აქვს ზოგადი საერთო ადეკვატურიი მიდგომა განსახლების საკითხებთან მიმართებაში, რაც გვიჩვენა EBRD ის დებულებებთან შდარებამ. ყველაზე მკაცრ ასპექტს წარმოადგენს ის საკითხები, რომელიც ეხება მიწის არაფორმალურ მოსარგებლეებს და იმ კომპონენტს რომელიც ეხება შემოსავალ/საარსებო გარემოს ამ პროცესში. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში აღნიშნულია ყველაზე მნიშვნელოვანი ასპექტები, რომლებიც გვიჩვენებენ საქართველოს კანონმდებლობისა და EBRD ის დებულებით განსაზღვრულ მოთხოვნებს შორის განსხვავებებს.

ცხრილი 4-1. განსხვავება საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნებსა და EBRD დებულებებს შორის

გაანალიზებული საკითხი	საქართველოს კანონმდებლობის მოთხოვნა	EBRD-ის მოთხოვნა	სხვაობა	გადაჭრის გზები
განსახლების ჩარჩო დოკუმენტის და სამოქმედო გეგმის განვითარება და განხორციელება	კანონის თანახმად ექსპროპრიაციის მოთხოვნა გამომდინარობს განსაზღვრული საზოგადოებრივი საჭიროებებიდან/ინტერესებიდან და შესაბამისად წინადადებები ექსპროპრიაციისათვის, უნდა მოიცავდეს დაწვრილებით სიას საკუთრებაში არსებული ქონებისა, რომელიც უნდა შესყიდულ იქნას, მათი მდებარეობა, ინფორმაცია ინდივიდების რომელთაც აქვთ კანონიერი უფლება ამ ქონებაზე.	EBRD'ის მე-5 დებულების თანახმად როდესაც იძულებითი განსახლება გარდაუვალია კლიენტი უკავშირდება კვლაიფიციურ სპეციალისტს რომლმაც უნდა აღწეროს სოციალურ ეკონომიკური საბაზისო მდგომარეობა მოცემული ტერიტორიისთვის და დაეხმაროს საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების გეგმის შემუშავებაში , (RAP და LRF)	არ არის აშკარად გამოხატული პასუხისმგებლობა განხორციელდეს სოციოეკონომიკური კვლევა ან მოხდეს განსახლების გეგმის შემუშავება	მომზადდეს საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების გეგმა
კომპენსაციის მიკუთვნება	მხოლოდ მათ ვინც არიან ფორმალური მესაკუთრეები ანდ ლეგალური მოსარგებლენი	გათვალისწინებულ უნდა იყვნენ მიწის ფორმალური და არაფორმალური მესაკუთრეები და მომხმარებლები	საკომპენსაციო პაკეტის მომზადებისას არაა გათვალისწინებული არაოფიციალური/არაფორმალური მოსარგებლეები	ოფიციალური აღიარება კომპენსაციისთვის იმ არაკანონიერ მიწის მოსარგებლეებს (პრეზიდენტის ბრძანებულებით ან მსგავსი დაგენილებით) კომპენსაცია განხორციელდეს დაზარალებული პირის ყველა დანაკარგზე, მიუხედავად მისი სტატუსისა.
ურთიერთო	მოლაპარაკება მხოლოდ	ადგილობრივ	არ არის მკაფიოდ	დაინტერესებულ

ზა და კონსულტაციები	მიწის მესაკუთრეებსა და სახელმწიფოს წარმომადგენლებს შორის მიწის შესყიდვისას / აკვიზიციაზე (a) კონსუტირების პროცესი ასევე მოიცავს გარემოზე ზემოქმედების შეფასების პროცესს. რაც შემოიფარგლება მხოლოდ ერთი დებატებით.	მმართველოსბის ორგანოებთან კონსულტაციები მატრიქსთან დაკავშირებით, კომპენსაციის ღირებულებაზე და ღირებულების შეფასების მეთოდოლოგიაზე.	გამოხატული მიზანმიმართული კონსულტაციები ყველა დაზარალებულებ თან (PAPs) განსახლების სამოქმედო გეგმის შემუშავებისა და განხორციელებისას	მხარეთა ჩართულობის გეგმა და განსახლების სამოქმედო გეგმა უნდა მოიცავდეს საჯარო კონსულტაციებს და საინფორმაციო კამპანიებს
საარსებო გარემოს/შემოსავლის წყაროს დაკარგვა	ერთადერთი კანონი რომელიც ეხება კომპენსაციის საკითხს ექსპროპრიაციის კანონი. ამ კანონში არის მუხლი რომელის ეხება შემოსავლის კარგვას, კანონი ითვალისწინებს მხოლოდ ფულად კომპენსაციას. ამავე დროს ეხება მხოლოდ კანონიერ მესაკუთრეებს.	დებულება შეეხება გაუმჯობესდეს ან სულ ცოტა მოწესრიგდეს საარსებო გარემო/შემოსავალი დაზარებული პირების/ბიზნესის	არცერთი დებულება არ ეხება აღდგენას შემოსავლის / საარსებო გარემოს პირობების პროექტის განხორციელებამდე ასევე ყურადღების მიღმაა დარჩენილი განსაკუთრებულა დ საყურადღებოს მოწყვლადი ჯგუფები	გათვალისწინებულ უნდა იქნას კომპენსაციები შემოსავლის/საარსებო გარემოს დაკარგვისთვის განსახლების სამოქმედო გეგმაში გავლენის სიმძაფრეზე დაფუძნებით, როგორც განსაზღვრულია არსებული ამ ჩარჩო დოკუმეტით
გადასვლის და სხვა ტიპის ხარჯები, რომელიც თან ახლავს ადგილმონაცვლეობას	კანონმდებლობით გათვალისწინებულია მხოლოდ ქონების ღირებულების კომპენსაციას	**ყველა ხარჯი გაწეული განსახლების პროცესში უნდა დაფრულიქნას პროექტის მიერ.**	ეროვნული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს კომპენსაციას ასოცირებული ხარჯისას (ტრანსპორტი, ახალი მიწის გადაცემის ხარჯები)	კომპენსაცია და დახმარება უნდა გაეწიოს დაზარალებულ პირს იმს საქმიანობაზე რომელის მოყვება აკვიზიციის პროცესს.
გასაჩივრების მექანიზმი	კანონი არ ითცვალისწინებს ხდაზარებული მოქალაქის უფლება ს (მათი ვისაც ფორმალური უფლება) მიმართოს სასამართლოს ექსპროპრიაციის ნებისმიერ ეტაპზე	გასაჩივრების მექანიზმი უნდა იქნას ჩამოყალიბებული კლიენტის მიერ რამდენადაც შესაძლებელია ადრეულ ეტაპზე, მიიღო და რეაგირება მოახდინო სპეციფიურ უკმაყოფილებებზე კომპენსაციებთან და ადგილმონაცვლეობასთან დაკავშირებით, რომელიც აღძრული იქნება დაზარალებული პირების მიერ, მექნიზმის ჩართვით რომლის შესაბამისადაც მოხდება დავის გადაჭრა ერთმნიშვნელოვნად. შჯამებული საჩივრები და ღონისძიებები მათ გადასაჭრელად უნდა გახდეს საჯარო რეგულარულად.	არ არის სპეციფიური მოთხოვნა რომ ჩამოყალიბდეს დამოუკიდებელი გასაჩივრების მექანიზმი, როგორც ექსპროპრიაციის შემთხვევაშია საქართველოს კანონმდებლობით.	განისაზღვროს სპესიფიკური გასაჩივრების მექანიზმი RAP/LRF - დოკუმენტებში, პროექტის ზომიდან გამომდინარე ან დაზარალებული ოჯახების მოწყვლადობის სტატუსის შესაბამისად. ჩართულ უნდა იქნას შესაბამისის ინსტიტუციები.
განსახლების სამოქმედო გეგმის მონიტორინგი და	მონიტორინგის პროცედურები მოცემულია მხოლოდ ექსპროპრიაციის პროცესისთვის	განსახლების გეგმაში უნდა შემუშავდეს პროცედურები ისე რომ განხორციელდეს მონიტორინგი და შეფასება და დაკორექტირდეს საჭიროებების მიხედვით	საერთოდ არაა ექსპროპრიაციის/განსახლების / საარსებო გარემოს აღდგენის პროცესის	მონიტორინგის განხორციელება განსაზღვრულია განსახლების და კომპენსაციის დოკუმენტში (თავი 8) და

შეფასება			მონიტორინგის მოთხოვნა საქართველოს განონმდებლობაში	შესაძლებელია განხილულ იქნას და ჩაემატოს დეტალურად RAP/LRF დოკუმენტებში

5. პროექტის ზემოქმედების არეალი და გავლენის ქვეშ მყოფი პირები

5.1. პროექტის გავლენის არეალი

მიმდინარე მისიის დროს კონსულტანტებმა მჭიდროდ იმუშავეს ა/რ ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროს რომ დაედგინათ არეალი (სფერო), რომელზეც პროექტი ახდენს გავლენას. არსებული დოკუმენტაციის საფუძველზე, ჩვენი დაკვირვებით და კლიენტის აზრით პროექტი გავლენას ახდენს შემდეგზე:

a) არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა ბათუმში და ქობულეთში - ამ პროცესში პროექტის გავლენის არეალი შეზრუდულია და მოიცავს არსებული ნაგავსაყრელის პერიმეტრს და დამოკიდებულია დახურვის მეთოდებზე, როგორიცაა 5-10 მეტრის მიმდებარე ზონა სადაც რეკონსტრუქციის სამუსაობის განხორციელებისას მოხდენს დროებით გავლენას.

ბათუმის ნაგავსაყრელი

ბათუმის ნაგავსაყრელი შდგება 2 ნაწილისაგან, ჩრდილო ნაწილი რომელიც მოქმედია და სამხრეთ ნაწილი რომელიც 2002 წლიდან დახურულია. ოფიციალური დოკუმენტების შესაბამისად რომელიც მოწოდებულ იქნა კლიენტის მიერ ბათუმის ნაგავსაყრელის დახურვასთან დაკავშირებით, შემდეგი სამიანობები უნდა განხორციელდეს:

- მოექცეს საზღვრებში (მოხდეს მისი ფორმირება) ნაგავსაყრელი;
- გადაიფაროს ნარჩენი მინიმუმ 1მეტრი წაყლგაუმტარი ფენით;
- გადაიფაროს 10 სმ ნაყოფიერი მიწის ფენით;
- მოეწყოს გაზის სადრენაჟო და ოქსიდირების ბიო ფილტრები .

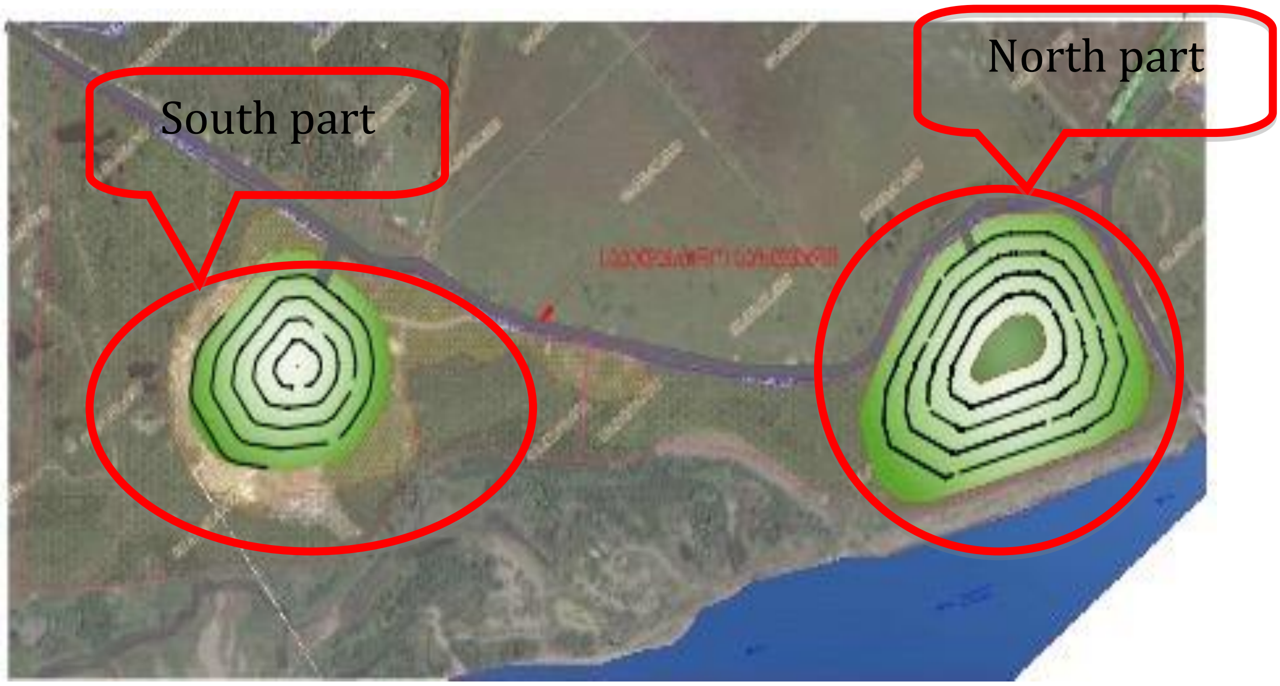

სქემა 5-1. ბათუმის ნაგავსაყრელი

კლიენტის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის მიხედვით დაყრდნობით, ჩრდილო ნაწილი ბათუმის ნაგავსაყრელის უკვე იყო დახურული 2002 წელს. მომავალი ფორმირების და წყალგაუმტარი ფენით

გადაფარვა არ იგეგმება ამ ტერიტორიაზე. მხოლოდ მომქმედი ტერიტორია იქნება დახურული შესაბამისი წესით, როდესაც ახალი ნაგავსაყრელი დაიწყებს ოპერირებას.

ქობულეთის ძველი ნაგავსაყრელი

სქემა 5-2. ქობულეთის ძველი ნაგავსაყრელი

ქობულეთის დროებითი ნაგავსაყრელი
ნაგავსაყრელი მდებარეობს მოშორებულ ადგილას და 5 სახლია ტერიტორიის გარშემო იმ გზაზე რომლითაც ნაგავსაყრელი მთავარ გზას უკავშირდება. ნაგავსაყრელი შედარებით მცირე ზომისაა და კარგად ორგანიზებული. ამ დროისთვის ტერიტორია არაა შემოღობილი.რამდენიმე ძროხა იყო ნაგავსაყრელზე ვიზიტის დროს და ერთი ოჯახი არჩევდა ნარჩენებს. სახლებში რომელიც განლაგებულნი არიან შესავლელთან განთავსებული იყო რეციკლირებადი ნარჩენები. აღნიშნული ამტკიცებს რომ ამ სახლში მაცხოვრებელნიც დაკავებულნი არიან ნარჩენების შეგროვება გადარჩევით ნაგავსაყრელზე.

b) ახალი ნაგავსაყრელის მშენებლობა (დამხმარე ნაგებობის ჩათვლით) ცეცხლაურში. ის მოიცავს ნაგავსაყრელის პერიმეტრს, ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონას და მიწა რომელზეც იქნება განთავსებული დამხმარე მოწყობილობები (მისასვლელი გზა, ელექტრო ენერგია, გაზი). რუკაზე ქვემოთ ნაჩვენებია პროექტის ტერიტორია. სამწუხაროდ ჩვენ ვერ მოგვაწოდეს რუკა, რომელზეც ნაჩვენებია მისასვლელი გზა ახალ ნაგავსაყრელზე. იგი დაემატება ნახაზზს როდესაც მოეწყობა.

ნაგავსაყრელის პერიმეტრი (შემოღობილი ტერიტორია) სრულად მოიცავს 27.7 ჰა-ს, რომლიდანაც 15.7 არის ნაგავსაყრელის ძირითადი ნაწილი (ლურჯი და თეთრი ფერის ტერიტორია რუკაზე). ჟოლოსფერი ტერიტორია გარშემო არის ბუფერული ზონა. ეს არის ზედაპირის ფართობი 11.6 ჰა. ლურჯი ნაწილი რუკაზე წარმოადგენს ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონას (500 მ ნაგავსაყრელის ძირითადი ნაწილის ირგვლის). სრული ნაგავსაყრელის ფართობი თავისი სანიტარული და ბუფერული ზონით 176.6 ჰა-ს შეადგენს.

მიწის აკვიზიციის პროცესი უნდა მოიცავს შემდეგს:

- საკუთრება / უფლება აკვიზიცია ნაგავსაყრელის მთელი პერიმეტრის და ბუფერული ზონის ქვეშ მოყოლილი მიწის.
- სამშენებლო სამუშაოების განხორციელების შეზღუდა სანიტარულ ზონაში მოყოლილ ტერიტორიაზე.

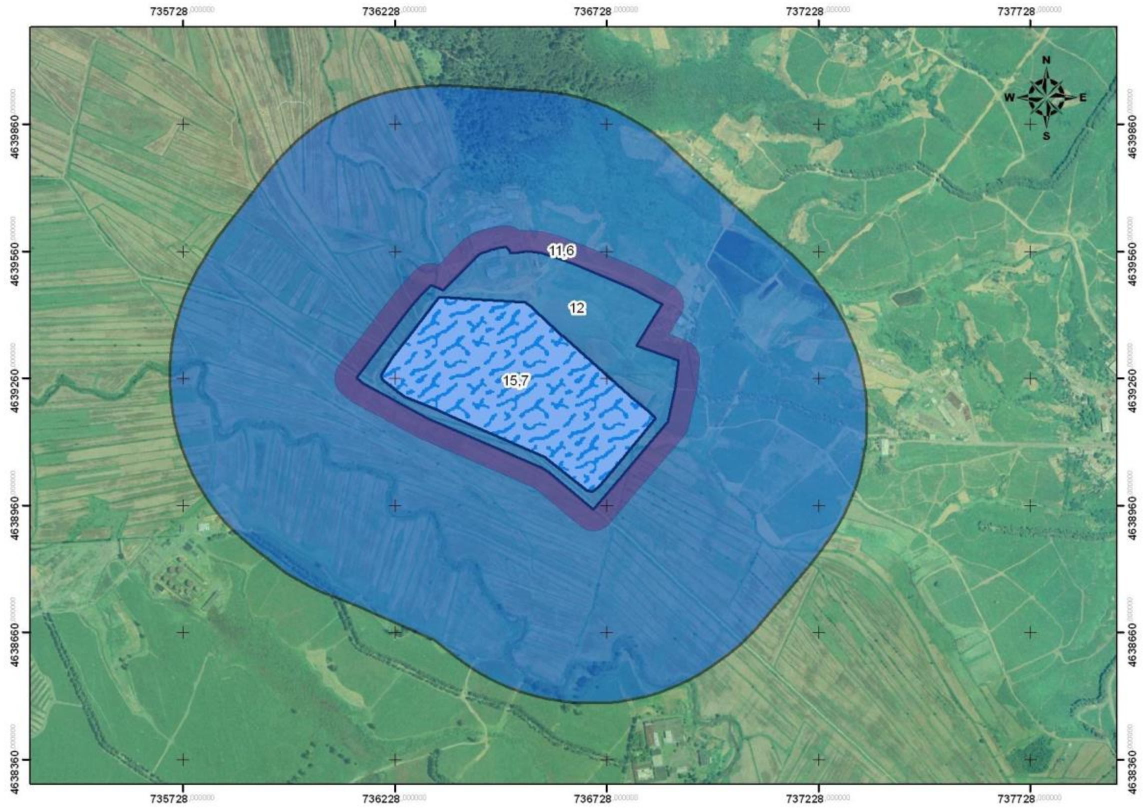

სქემა 5-3. ახალი ნაგავსაყრელის მდებარეობა ცეცხლაურში

5.2. სოციალური გავლენის შეფასება, როემლის მიხედვითაც შემუშვდება საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების ჩარჩო დოკუმენტი LRRF

სოციალური გავლენის შემფასებელ ჯგუფთან დისკუსიის საფუძველზე და ჩვენს მიერ განხორციელებულ შესწავლას, შემდეგი ტიპის უარყოფითი გავლენა შესაძლებელია გამოიწვიოს პროექტის განხორციელებამ:

- ნაგავსაყრელზე არსებული კონსტრუქციების დანგრევას, რომელმაც შესაძლებელია გამოიწვიოს მუდმივი იმპროვიზებული საცხოვრებელი გარემოს დაკარგვა ან დროებითი თავშესაფრების მოშლა (9 თავშესაფარია ბათუმის ნაგავსაყრელის ჩრდილოეთ ნაწილში, 1 თავშესაფარი სამხრეთ ნაწილში, 1 საცხოვრებელი სახლი ქობულეთის ძველი ნაგავსაყრელის შესასვლელთან);
- ნაგავსაყრელის დახურვით გამოწვეული შემოსავლის კარგვა ნარჩენების გადამრჩევებისათვის, რომლებიც ამჟამად მუშაობენ ბათუმის და ქობულეთის მოქმედ ნაგავსაყრელზე (30-70 ნარჩენების შემგროვებლები ბათუმის ნაგავსაყრელზე და 10-მდე შემგროვებელი ქობულეთის მოქმედ ნაგავსაყრელზე, ნარჩენების შეგროვება არ ხდება ქობულეთის ძველ ნაგავსაყრელზე).
- მიწის დაკარგვით გამოწვეულია ზარალი, მიწის მესაკუთრეებისა და მოსარგაბლეებისათვის, რომლებიც ამჟამად ამუშავებენ მიწის ნაკვეთს ახალი ნაგავსაყრელის ტერიტორიაზე.
- სახლკარის დაკარგვით გამოწვეული ზარალი იმ ადამინებისათვის/ოჯახებისათვის რომლებიც ცხოვრობენ ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონაში;
- სასოფლო სამეურნეო კულტურების და ხეების დაკარგვა ;
- საძოვრების დაკარგავა ;
- სამშენებლო საქმიანობების შეზღუდვა ნაგავსაყრელთან ახლოს.

5.3. პროექტით დაზარალებული პირები (PAPs)

ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად და სახელმწიფო პრაქტიკიდან გამომდინარე შემდეგი კრიტერიუმები გამოიყენება რომ განისაზღვროს პროექტით დაზარალებული პირები PAPs:

ცხრილი 5-1. პროექტით დაზარალებული პირები – საქართველოს კანონმდებლობა

გავლენის ობიექტები	კრიტერიუმი	კანონით დაგენილია უზრუნველყოფა
მიწის საკუთრების/ სარგებლობის უფლება	კანონიერი მესაკუთრე და მოსარგებლე (შეუძლიათ ნოტარიალურად დაირეგისტრირონ)	- კომპენსაცია მიწის საფასურით განსაზღვრული
სახლები/ თავშესაფრები	კანონიერი მესაკუთრე, მოსარგებლე	- კომპენსაცია სახლისა და მეურნეობაში არსებული ყველა ნაგებობის ღირებულების შესაბამისად
სასოფლო სამეურნეო კულტურები/ხე	დაზანებული სასოფლო სამეუნეო კულტურა – მუდმივი ან დროებით	- კომპენსაცია დროებითი დანაკარგისათვის (დამოკიდებულია პროექტის მშენებლობის ხანგრძლივობაზე) - კომპენსაცია ხეების (მუდმივი) დანაკარგისთვის დაზიანებისთვის (დამოკიდებული ხის ტიპზე)

ზემოთ ჩამოთვლილი კრიტერიუმებიდან გამომდინარე პროექტის კონტექტის მიხედვით განისაზღვრა შემდეგი PAPs :

a) ახალი ნაგავსაყრელის მშენებლობისათვის საჭირო მიწის კანონიერი მესაკუთრეები,;
b) კანონიერი მფლობელები იმ მიწების, რომლებიც მდებარეობენ ახალი ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონაში;
c) მიწის მოსარგებლეები, რომლებიც რეგისტრირებულნი არიან ადგილობრივ მუნიციპალიტეტში, რომ ისინი იყენებენ მიწის ნაკვეთს ნაგავსაყრელის პერიმეტრზე (მომავალი ნაგავსაყრელის შემოღობილი ფართობი, რომელიც მოიცავს ნაგავსაყრელის ძირიტად ნაწილს და დამხმარე ობიექტებს - დდახლოებიტ 32 ჰა);
d) მიწის მოსარგებლეები რომლებიც ადგილობრივ მუნიციპალიტეტებში არიან რეგისტრირებულნი და მდებარეობენ ახალი ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონაში;
e) ნაგავსაყრელის პერიმეტრზე და სანიტარულ ზონაში მდებარე სახლკარის მფლობელები.

EBRD ის მოთხოვნების შესაბამისად დამატებითი კრიტერიუმები, რომელიც ადგენს PAPs და რომელიც შესწავლილ:

ცხრილი 5-2. პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფი პირები – EBRD დებულება/მოთხოვნა

გავლენის ობიექტები	კრიტერიუმები	EBRD დებულება/ მოთხოვნა
საარსებო გარემო	- ნაგავსაყრელის დახურვით გამოწვეული შემოსავლის შემცირება / რეციკლირებადი ნარჩენების შეგროვება	- ყველა ადამიანი რომელთა საცხოვრებელი გარემო განიცდის გავლენას ნაგავსაყრელის დახურვით / გახსნით უნდა მიიღოს კომპენსაცია ზარალისა და სოციალურ ეკონომიკური მდგომარეობის შესაბამისად ; - მინიმუმ 2 ვარიანტი უნდა იქნას შეთავაზებული PAPs; - კონსულტაციის პროცესი უნდა დაიწყოს შეძლებისდაგვარად სწრაფად PAPs თან და სასურველია დაგეგმვის საწყის ეტაპზე; - მატრიცის საჯარო განხილვა ; - სამართლიანი კომპენსაცია ;
ეკონომიკური აქტივობები	- დადასტურებული ზარალი ნაგავსაყრელის დახურვით გამოწვეული	- ზარალის სრული კომპენსაცია
მიწა და სახლკარი შიდამეურნეობა	მიწის მესაკუთრე / მოსარგებლე	- კანონკიერ მოსარგებლეთა სრული კომპენსაცია
სასოფლო სამეურნეო სავარგულები	მიწის მესაკუთრე / მოსარგებლე	- დროებითი ზარალის კომპენსაცია (დამოკიდებულია პროექტის სამშენებლო პერიოდის ხანგრძლივობაზე) - კომპენსაცია ზარალის რომელიც არ აღდგება

		მუდმივია (დამოკიდებულია მცენარეული საფარის ტიპზე)

ზემოთ მოყვანილი კრიტერიუმების შესაბამისად შემდეგი დაზარებული ჯგუფები PAPs განისაზღვრება:

a) ნარჩენების შემგროვებლები ბათუმისა და ქობულეთის ნაგავსაყრელზე ;

b) უკანონო/არაფორმალური მიწათმოსარგებლეები პროექტის განხორციელების ტერიტორიიდან;

c) სახლების/თავშესაფრების მფლობელები, რომლებიც მდებარეობენ პროექტის გავლენის ტერიტორიაზე, არააქვს მნიშვნელობა მათ სატუსს (კანონიერი თუ უკანონო)

6. საარსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების მირითადი პრინციპები

პროექტის განხორციელებისას განსახლებისა და კომპენსაციის დროს შემდეგი პრინციპები უნდა იქნას გათვალისწინებული :

- მიწის აკვიზიციის და იძულებითი განსახლება შესაძლებელია თავიდან იქნას არიდებული ან მინიმიზირებული თუ მხედველობაში იქნება მიღებული და განხილული შესაძლო ალტერნატიული გზები პროექტის შემუსავებისას;
- სადაც ვერ მოხერხდება ტავიდან იქნას აცილებული, განსახლების სამოქმედო გეგმა / საარსებო გარემოს არდგენის ჩარჩო დოკუმენტი უნდა შემუშავდეს და დაზარალებული პირებს გაეწიოტ დახმარება გაიუმჯობესონ საცხოვრებელი პირობები, ან მინიმუმ აღიდგინონ ის მდგომარეობა რაც პროექტის დაწყებამდე ქონდათ;
- დაზარალებული პირების განსახლება და კომპენსაცია შესაძლოა განხორციელდეს არსებული საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, კერძოდ კანონი ექსპროპრიაციის შესახებ და 2008 წლის EBRD გარემოს დაცვის და სოციალური საკითხების სესახებ დებულებით
- მიწის შესყიდვა მოხდება შეძლებისდაგვარად შთანხმებული კონტრაქტის შესაბამისად. ექსპროპრიაციის პროცესი იქნება გამოყენებული მაშინ როდესაც ყველა მოლაპარაკების პროცესი უსედეგო იქნება;
- კონსულტაციები შესაძლებელია განხორციელდეს პროექტის გავლენის ქვეშ მოყოლილ პირებთან, განსახლებასთან დაკავშირებული ინფორმაცია შესაძლებელია იქნას გამოქვეყნებული, შეთავაზებული იქნება ტექნიკურად და ეკონომიკურად ადეკვატური ვარიანტები;
- მეტად მოწყვლადმა და მნიშვნელოვნი გავლენის ქვეშ მყოფმა პირებმა სესაძლებელია მიიღონ განსაკუთრებული დახმარება ;
- უკანონოდ მიწის მოსარგებლეებმა შესაძლებელია არ მიიღონ კომპენსაცია, მაგრამ მიიღებენ საარსებო შემწეობას მიწის კომენსაციის სანაცვლოდ და სრულად მიიღებენ ზარალის ანაზრაურებას, როემლიც გამოწვეულია პროექტის საქმიანობით;
- განსახლების სამოქმედო გეგმა პროექტიტ დაზარებული ადამიანებისათვის შესაძლოა გამოქვეყნდეს ადგილობრივ ენაზე (ქართულად);
- კანონიერი მიწის მესაკუთრეები, რომლებსაც არააქვთ რეგისტრირებული მიწის ნაკვეთი, მიიღებენ დახმარებას რეგისტრაციისთვის და ლეგალიზება შესაძლოა მოხდეს და სრულად ანაზღაურდეს ზიანი მიყენებული მიწის დაკარგვით; შემოსავლის ანაზრაურებით და რეაბილიტაციით;
- კომპენსაციის პროცესი უნდა დასრულდეს მანამ, სანამ სპეციფიკური სამშენებლო სამუშაოები დაიწყება, რომლისთვისაც საჭიროა განსახლება ;
- კომპენსაციის გადახდა, განსახლბასთან დაკავშირებული დახმარება და რეაბილიტაცია უნდა დასრულდეს მანამ, სანამ ფიზიკური მიწის აქვიზიცია და მსგავსი ტიპის აქტივობები დაიწყება;
- სამართლიანი და ხელმისაწვდომი გასაჩივრების მექანიზმი უნდა შემუშავდეს და დადგინდეს.

7. ვალდებულებების მატრიქსი და საარსებო გარემოს ალტერნატივების/კომპენსაციების ვარიანტების აღწერა

7.1. ვალდებულებების მატრიქსი

ორი მატრიქსი იქნა შმუშავებული. ერთი PAPs თვის ბათუმის და ქობულეთის ნაგავსაყრელების დახურვის შემთვვევისთვის და ერთი PAPs თვის ახალი ნაგავსაყრელისთვის მიწის აკვიზიციის შემთხვევისთვის .

ცხრილი 7-1. ვალდებულებების მატრიქსი ნარჩენების შემგროვებლებისთვის

PAP კატეგორია	პროექტით მიყენებული ზიანის ტიპი უფლება/საკუთრება/ ზარალი	შესაბამისი კანონი / პოლიტიკის დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და განსაკუთრებული მდგომარეობა
საცხოვრებელი ადგილის /სახლთან დაკავშირებული ზარალი				
არაფორმალური სახლების მესაკუთრები ალტერნატიული საცხოვრებლით	იმპროვიზირებული თავშესაფრების (დროებითი ან მუდმივი) და ნივთების დაკარგავა	EBRD დებულება	დახმარება გაეწიოთ და მიეცეთ კომპენსაცია ნივთების ტრანსპორტირებისთვის ნარჩენების შემგროვებლებს ნაგავსაყრელზე (თავშესაფრის, საგნების და სხვა), როდესაც ისინი გადავლენ თავიანთ სახლებში სოფლებში / რეგისტრაციის ადგილებზე + ფულადი კომპენსაცია ან სამშენებლო მასალები რომლიტაც ჰქონდათ მოწყობილი თავშესაფარი	განხორციელდეს აღწერა ყველა PAPs რომლებიც ცხოვრობენ/მუშაობენ ბათუმის ნაგავსაყრელზე. აღწერის შედეგების მიხედვით განისაზღვრიის სასურველი ვარიანტი .
არაფორმალური სახლების მესაკუთრები რომელთაც არააქვთ ალტერნატიული საცხოვრებლით	იმპროვიზირებული თავშესაფრების (დროებითი ან მუდმივი) და ნივთების დაკარგავა	საქართველოს კანონმდებლობა სოციალური დახმარების შესახებ და EBRD დებულება	დახმარება გაეწიოს სოციალური თავშესაფარის მოსაპოვებლად იმათ ვისაც არააქვთ სხვა თავშესაფარი + დახმარება გაეწიოთ და მიეცეთ კომპენსაცია ნივთების ტრანსპორტირებისთვის ნარჩენების შემგროვებლებს ნაგავსაყრელზე (თავშესაფრის, საგნების და სხვა), ან მიეცეთ სასოფლო სამეურნეო მიწის ნაკვეთი, სადაც ისინი შეძლებენ თავიანთი თავშესაფრის გადატანას (ვისაც არც სახლი აქვს და არც მიწის ნაკვეთი და სურთ მეურნეობის მოწყობა) + აუნაზრაურდეთ ტრანსპორტის ხარჯი თავშესაფრის გადასატანად + დროებით ღამის გასათევ ტავსესაფრების შეთავაზება რომელიც არის ბათუმში	შედგეს თანამშრომლობის შეთანხმება მუნიციპალიტეტთან, რათა მოხდეს სოციალური თავშესაფრების ვარიანტების დადგენა და ასევე მიწის ნაკვეთის შეთავაზების შესაძლებლობა PAPs თვის რომელთაც არააქვთ ალტერნატიული თავშესაფარი პრიორიტეტი ინდა მიენიჭოს პატარა ბავშვებიან და ფეხმძიმე ქალებიან ოჯახებს .
შემოსავლის დაკარგვა				
ნარჩენების შემგროვებლები	შემოსავლის წყაროსთან მისვლის შესაძლებლობის დაკარგვა	საქართველოს სოციალური დახმარების კანონმდებლობა და EBRD-ის პოლიტიკის დოკუმენტი/დებულება	უზრუნველყონ ნაგავსაყრელის დახურვამდე შესვლის ნებართვა + შეთავაზებულ იქნას ოფიციალური სამუშაო ჰიგიენა 2009 ში (შეიძლება შეთავაზებულ იქნას სწავლება საჭიროების შემთხვევაში) **ან** შეთავაზებულ იქნას ოფიციალური სამუშაო ნარჩენების დასუფთავების სამსახურში ან სხვაგან ნარჩენების	დროულად მოხდეს დაკავშირება ნარჩენების შემგროვებელ კომპანიასთან სამუშაოს შეთავაზებისთვის. სპეციფიკური დებულებები რომლითაც ნარჩენების შემგროვებლები სოციალურ სერვისის ხელმისაწვდომობას გულისხმობს უნდა მოხდეს ადგილობრივი მუნიციპალიტეტთან თანამშრომლობით .

PAP კატეგორია	პროექტით მიყენებული ზიანის ტიპი უფლება/საკუთრება/ ზარალი	შესაბამისი კანონი / პოლიტიკის დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და განსაკუთრებული მდგომარეობა
			მართვის სფეროში **ან** შეთავაზებულ იქნას პროფესიული გადამზადების კურსები და დახმერბა გაეწიოთ ახალი სამუშაოს მოძიებაში + დახმარება გაეწიოთ სოაციალურ სერვისიებით სარგებლობის შესაძლებლობაში	

ცხრილი 7-2. ვალდებულებების მატრიქსი მიწის აკვიზიციასთან დაკავშირების ახალ ნაგავსაყრელზე ცეცხლაურში

კატეგორია PAP	პროექტის გავლენით გამოწვეული ზარალი Type of Project affected right or property or loss	შესაბამისი კანონმდებლობა / პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და სპეციფიური მდგომარეობა
მიწასთან დაკავშირებული ზარალი				
მიწის მფლობელები	საცხოვრებელი და სასოფლო სამეურნეო მიწის ნაკვეთის დაკარგვა	საქართველოს კანონი ექსპროპრიაციის შესახებ და EBRD პოლიტიკის დოკუმენტი	იგივე ზომის მიწის ნაკვეთის გადაცემა იმ ტერიტორიაზე, რაზეც დაზარალებული იქნება თანახმა + მიწის რეგისტრაციისთვის კომპენსაცია და სხვა მსგავსი ხარჯები **ან** საბაზრო ღირებულების ადეკვატური ფულადი კომპენსაცია (შეფასება უნდა მოხდეს დამოუკიდებელი ექსპეტის მიერ) **ან** მცირე ზომის საკუთრების მონაცვლეობა + ჰიგიენა 2009 ში დასაქმება, თუ შესაძლებელია და სასურველია PAP	ეს ვარიანტები ეხება იმ მესაკუთრეებს რომლებიც ფლობენ ნაგავსაყრელის პერიმეტრზე მიწას, ბუფერულ და სანიტარულ ზონაში ისევე როგორც მისასვლელ გზაზე არსებული ნაკვეთების მესაკუთრეს (მისასვლელი გზა +10 მეტრი კორიდორი) ეს ეხება ადამიანებს რომლების არ არიან რეგისტრირებული მესაკუთრეებად, მაგრამ შეიძლება გახდნენ მესაკუთრე თუ ისინი დაიწყებენ ლეგალიზაციის პროცესს სასურველია ორმხრივი შეთანხმება მაგრამ თუ ეს შეუძლებელია, მაშინ ექსპროპრიაციის კანონის მიხედვით მოხდება ,

კატეგორია PAP	პროექტის გავლენით გამოწვეული ზარალი Type of Project affected right or property or loss	შესაბამისი კანონმდებლობა / პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და სპეციფიური მდგომარეობა
მიწის მოსარგებლეები (რეგისტრირებული/ ტრადიციული მოსარგებლე)	მიწის სარგებლობის უფლების დაკარგვა Loss of customary rights of land use	EBRD დებულება	სანაცვლოდ მიწის იგივე ზომის ნაკვეთის შეთავაზება დაზარებული პირის სასურველ ადგილას. **ან** ფულადი კომპენსაცია საბაზრო ფასის შესაბამისად	რეგისტრირების ვარიანტი, არა რეგისტრირებული, ტრადიციული მოსარგებლეების და არალეგალური მიწის მფლობელების ნაგავსაყრელის პერიმეტრზე და ბუფერულ ზონა, მისასვლელი გზის ტერიტორია დაზარებული პირები რომლებიც არიან მოწყვლად ჯგუფებში, სასურველი იქნება მიწის იგივე ზომის გაკვეთით ჩანაცვლება
				განისაზღვროს ყველა მიწის მოსარგებლე პროექტით განსაზღვრულ ტერიტორიაზე დაბუძნებული: სოფელში არსებული ჩანაწერებით, ნოტარიუსის გადაწყვეტილებით განხილვა ადგილობრივებთან (დაინტერესებულ პირებს) მიღებულ იქნას კანონიერი მიწის მოსარგებლისთვის კომპენსაციის უფლების აღიარება
საცხოვრებელის და სხვა ღირებულებების დაკარგვით				
კანონიერი და არაფორმალური მესაკუთრეები	საცხოვრებლის და სხვა დამხმარე კონსტრუქციების დაკარგვა	ექსპროპრიაციის კანონი და EBRD პოლიტიკის დოკუმენტი	გადაეცეს იგივე ზომის საცხოვრებელი ფართი მისაღები დაზარალებულისათვის მიერ ან აშენებულიქნას ან შესყიდულ იქნას პროექტის მიერ + დახმარება ტრასპორტით უზრუნველყოფისთვის ახალ ლოკაციაზე ნივთების გასატანად. + 1 თვიანი სოციალური დახმარება ადგილის მონაცვლების დროს (მინიმუმ 1 თვის საშუალო ხელფასის ოდენობის როგორც დაწესებულია სახელმწიფო სტატისტიკის სამსახურის მიერ მოცემული დროისთვის/წლისთვის) **ან** ფულადი კომპენსაცია სახლის საფასურის შესაბამისად +	დახმარება გაეწიოს საცხოვრებლის ლეგალიზაციას გადაეცეს საკუთრების უფლება ორმხრივი შეთანხმებით

კატეგორია PAP	პროექტის გავლენით გამოწვეული ზარალი Type of Project affected right or property or loss	შესაბამისი კანონმდებლობა / პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და სპეციფიური მდგომარეობა
			ფულადი კომპენსაცია იმ კონსტრუქციის სანაცვლოდ, რომლის გადატანა შეუძლებელია ახალ ადგილას + დახმარების გაწევა (ან გადახდა) საგნების გადასატანად + 1 თვის სარგო ადგილმონაცვლეობისთვის (1 თვის საშუალო ხელფასის ოდენობის ეროვნული სტატისტიკის დეპარტამენის მონაცემების შესაბამისად მოცემული წლისთვის) **ან** ფულადი ანაზღაურება ახალი სახლისთვის რომელიც გადაეხდება პირდაპირ სახლის გამყიდველს და მოძიებულ იქნა დაზარალებული ადამიანის მიერ + ფულადი კომპენსაცია ყველა იმ კონსტრუქციისთვის რომლის გადატანა ვერ ხერხდება ახალ ტერიტორიაზე + დახმარება საგნების გადასატანად ახალ ადგილას + 1 თვის სარგო ადგილმონაცვლეობისთვის (1 თვის საშუალო ხელფასის ოდენობის ეროვნული სტატისტიკის დეპარტამენის მონაცემების შესაბამისად მოცემული წლისთვის)	
კანონიერი მფლობელები ქონების რომლის ნაწილი არის ნაგავსაყრელის სანიტარულ ზონაში	შეზღუდული გამოყენება მიწისა რომელიც მოქცეულია სანიტარულ ზონაში e	EBRD დებულებით	ფულადი კომპენსაცია მინიმალური საბაზრო ფასის 10% ოდენობით + მიეცეს საშუალება სხვა მიწაზე მშენებლობის ნებართვი თუ არის ამის საჭიროება **ან** ფულადი კომპენსაცია ქონების მინიმალური საბაზროსფასის 30 % ის ოდენობით **ან** სამუშაოს შეტავაზება ჰიგიენა 2009 ში **ან** შეთავაზებულ იქნას იგივე პირობები რაც დაზარალებულებს	განხორციელდეს საველე გაზომვები რომ დადგინდეს დაზარალებული საკუთრებები ინდივიდუალური დისკუსია თითოეულ მესაკუთრესთან ორმხრივი შეთანხმებით

კატეგორია PAP	პროექტის გავლენით გამოწვეული ზარალი Type of Project affected right or property or loss	შესაბამისი კანონმდებლობა / პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და სპეციფიური მდგომარეობა
			სახლის ან სხვა ნაგებობის დაკარგვისას (როგორც არის მოცემული ზემოთ). ეს იმ შემთხვევაში თუ დაზარალებულ არ დატანხმდება სხვა პირობას მოცემულს ამ პუნქტისთვის.	
სასოფლო სამურნეო პროდუქტების და ბუნებრივი რესურსების გამოყენების დაკარგვა				
მიწის მესაკუთრე/მოსარგებლე	სასოფლი სამეურნეო პროდუქციის დანაკარგი (მუდმივად ან დროებით)	საქართველოს კანონი ექსპროპრიაციის შესახებ და EBRD დებულება	უზრუნველყოფილ იქნას ერთი წლის საშუალო მოსავლის მიწოდება დაზიანებული კულტურის შესაბამისად **ან** ფულადი ანაზრაურება დაზიანებული კულტურების შემთხვევში - შესწავლილ იქნას ერთი წლის მოსავლიანობა. შეფასება უნდა მოხდეს დამოუკიდებელი აუდიტორის მიერ.	დაზარალებული პირები არიან ყველა ადამიანები როგორც მიწის მესაკუთრე/მოსარგებლე რომელიც მდებარეობს ნაგავსაყრელის პერიმეტრზე და ბუფერულ ზონაში მისასვლელი გზის ჩათვლით, რომელიც გავლენას ახდენს მოსავალზე პროექტის განვითარებისას. კომპენსაცია ასევე მოიცავს სუბსიდიას როემლიც ანაზღაურებს ზარალს
ბაღის მფლობელები/ მოსარგებლეები	ბაღისა და წლიური მოსავლით მიღებული ზარალი	საქართველოს კანონი ექსპროპრიაციის შესახებ და EBRD დებულება	მოძებნილ იქნას ახალი მიწის ნაკვეთი. შმდეგ დახმარება გაეწიოთ ახალი პლანტაციის მოწყობისთვის (ნერგების ყიდვა, დაიფაროს დარგვის ხარჯი) + ფულადი ანაზღაურება მოსალოდნელი მოსავლის კომპენსაციისთვის (თუ ლოდინი არა არის შესაძლებელი მოსავლის აღებამდე, როდესაც მშნებლობა მიმდინარეობს) + ფულადი კომპენსაცია ყველა ტიპის მოსავლისთვის სანამ ხეები არ მიაღწევენ იგივე ასაკს რაც იყო დაზიანებამდე + ფულადი ანაზღაურება ნებისმიერი მიწის /ხის დამუშავებისთვის/მოვლისთვის (საირიგაციო სისტემა), თუ არის მსგავსი რამ **ან** ფულადი კომპენსაცია ადგილმონაცვლეობისას. ანაზღაურების ოდენობა უნდა დადგინდეს დამოუკკიდებელი სპეციალისტის მიერ და უნდა იქნას გათვალისწინებული ასაკი, ტიპი, მოსავლიანობა და ნარგაობის მოსავლიანობის წლები + ფულადი ანაზღაურება მიწის დამუშავებისთვის / ან ბაღის	იგივეა როგორც ზემოთ

კატეგორია PAP	პროექტის გავლენით გამოწვეული ზარალი **Type of Project affected right or property or loss**	შესაბამისი კანონმდებლობა / პოლიტიკის ჩარჩო დოკუმენტი	ვალდებულება	პროცესი და სპეციფიური მდგომარეობა
			მოწყობისთვის (საირიგაციო სისტემების ჩათვლით) თუ არის მსგავსი რამ	
საძოვრების მოხმარებელი	ბუნებრივი რესურსების მოპოვებასტან დაკავშირებული ზარალი	EBRD დებულება	ალტენატიულ საძოვარი ტერიტორიის გადაცემა **+** ნატურალური კომპენსაცია (თივის სახით) ან ფულადი კომპენსაცია მიწის ფართობის პროპორციულად და მასზე საქონლის რაოდენობის მიხედვიტ ეს შესაძლოა მანამ სანამ ახალი საძოვარი არ იქნება შერჩეული	აღწერა უნდა მოიცავდეს პროექტის ტერიტორიაზე საქონლის რაოდენობაზე და საძოვარზე. ამის საფუძველზე კომპენსაცია უნდა გაიცეს საქონლის მესაკუთრეზე რომელიც იყენებენ საძოვრებს და არააქვთ ალტერნატიული ნაკვეთი ამისთვის .

7.2. საარსებო გარემოს ალტერნატივების/კომპემსაციების აღწერა

ვარიანტები ნარჩენების შემგროვებლებითვის

ბათუმის ნაგავსაყრელის დახყრვა მოახდენს გავლენას კონკრეტული რაოდენობა თავშესაფრების რომელიც უნდა დაინგრეს დახუვის პროცესისას. ეს სახლები / თავშესაფრები განლაგებულია ნაგავსაყრელის მოქმედ ნაწილზე და ძირითადად დაკავებული ნარჩენების შემგროვებლების მიერ, რომლების მუშაობენ არაფორმალურად.

ტერიტორიის დათვალიერებისას ბათუმში აღმოჩნდა რომ უმრავლესობა არიან მეზობელი სოფლებიდან და სეზონურად მუშაობენ ნაგავსაყრელზე, რადგან მიიღონ დამატებითი შემოსავალი გარდა სასოფლო სამეურნეო საქმიანობებისა. ამისთვის ადამიანები რომლებთაც აქვთ მუდმივი საცხოვრებელი მისამართი მიიღებენ კომპენსაციას ნაგავსაყრელიდან მათი ნივთების გასატანად საჭირო ტრანსპორტისთვის და ასევე თავშესაფრების დაშლისას მიღებული ზარალის ანაზღაურებისთვის.
იმ შემთხვევაში თ თავშესაფრის მეპატროონეებს არააქვთ სხვა ალტერნატიული საცხოვრებელი განიხილება 2 ვარიანტი :

- სოციალური თავშესაფრების მიცემა ;
    - გაეწიოთ დახმარება შეავსონ განაცხადი რათა მიიღონ სოციალური თავშესაფარი ბათუმში
    - დახმარება გაეწიოთ ან კომპენსაცია მიეცეთ ნაგავსაყრელიდან ნივთების ტრანპორტირებისთვის (მოწყობილობები, თავშესაფრის, დამხმარე მასალების და სხვა). ეს შესაძლებელია გადატანილ იქნას ისეთ ადგილას სადაც დაზარალებულები მიუთითებენ ან სახელმწიფო მისცემს ალტერნატიულ ადგილს სადაც შეძლებენ რომ დარჩნენ.
- სასოფლო სამურნეო მიწის ნაკვეთისა და დროებითი თავშესაფარით უზრუნვეყოფა ;
    - გადაეცეთ სასოფლო სამეურნეო მიწის ნაკვეთი სადაც გადაიტანენ თავშესაფარს. (იმათთვის ვისაც არააქვთ სახლები და არც ნაკვეთი და სურვილი აქვთ სასოფლო სამეურნეო საქმიანობა აწარმოონ)
    - თავშესაფრის და ნივთების გადატანისათვის ტრანსპორტის ხარჯის დაფარვა
    - უზრუნველყონ ღამის გასათევ დროებითი თავშესაფრით ბათუმში

ქვემოთ მოცემული ცხრილში გაანალიზებულია 2 ვარიანტი და განმარტებულია დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

ვარიანტები	დადებითი მხარე	უარყოფითი მხარე
სოციალური თვშესაფრის მიღებისთვის დახმარების გაწევა	- უზრუნველყონ შესაბამისი თავშესაფრით - იჯარის ხელშეკრულებით მიღებული უფლების დაცულობა - შესვლა სოციალურ და მუნიციპალურ ინფრასტრუქტურებში - შვილებისთვის განათლების მიცემის შესაძლებლიბა	- შეზღუდული რაოდენობა სოციალური თავშესაფრების - მცირე ზომის სოციალური თავშესაფარი (დიდი ოჯახისთვის შეუსაბამოა) - ქირის ხარჯები შესაძლოა იყოს მაღალი და საჭირო იქნება დახმარების გაწევა
სასოფლო სამეურნეო მიწის ნაკვეთით უზრუნველყოფა	- საფუძველს შექმნის მცირე სასოფლო სამეურნეო საქმინობისთვის - უფლების უზრუნველყოფა - საჭიროების შესაბამისად მოწყობილი თავშესაფარი/სახლი	- მიწის რესურესბის შეზღუდულია რაოდენობა - შესაძლებელია მიწა იყოს შორს სამუშაოდან და თავშესაფრიდან

ნარჩენების შემგროვებლებთან დაკავშირებულ საარსებოს გაუმჯობესებისთვის ორი ვარიანტი განიხილება :

- სამუშაოს შეთავაზება ჰიგიენა 2009 კომპანიაში და რეციკლირებადი ნარჩენებს შგროვების შესაძლებლობა :

    - რეციკლირებად ნარჩენების შეგროვების ნების დართვა ნაგავსაყრელების დახურვამდე - ნარჩენების შემგროვებლებზე უნდა განხორციელდეს მინიმუმ 6 თვე მონიტორინგი მათი სახელი ყოველდღიურად იქნება რეგისტრირებული. 6 თვის შემდეგ, მხოლოდ ისინი რომლებიც იქნებიან რეგისტრირებული მხოლოდ მათ შეეძლებათ გააგრძელონ მუშაობა ნაგავსაყრელზე დახურვამდე. სამუშაოს გაგრძელება ნაგავსაყრელზე უნდა მოხდეს მინიმალური უსაფრთხოების წესების დაცვით. შემგროვებლებს უნდა ქონდეთ ხელთათმანი, პირბადე და დაცვის საშუალებები ნაგავსაყრელზე მუშაობის პერიოდში.
    - შთავაზებულ იქნას ოფიციალური სამუშო ჰიგიანა 2009 ში (შეიძლება საჭირო იყოს თრენინგი კვალიფიკაციის ასამაღლებლად)
- ნარჩენების მართვის სისტემაში სამუშაოს შეთავაზება:
    - შეთავაზებულ იქნას ოფიციალური სამუშაო ნარჩენების შემგროვებელ ბრიგადაში ან ნარჩენების მართვაში არსებული საქმიანობა
- პროფესიულ ტრენინგებში ჩართულობა და სოციალური დახმარება:
    - ახალი სამუშაოს მოძიებისათვის პროფესიული ტრენინგებში ჩართვის დახამარება
    - სოციალურ დახმარებებთან და სხვა სერვისებთან ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა

ზემოთ მოყვანილი ვარიანტები ისახავს მიზნად ეკონომიკური ზეგავლენის შემცირებას ნარჩენების შემგროვებლებისათვის. რომელიბიც მუშაობენ ბათუმისა და ქობულეთის ნაგავსაყრელზე. ასევე მხედველობაში იღებს საერთაშორისო მოთხოვნებს და სტანდარტებს იმ შემთხვევისთვის როდესაც საქმე ეხება ეკონომიკური სარგებლის ადგილმონაცვლეობას და საარსებო გარემოს არდგენას დაზარალებული ადამიანებისთვის. ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი გახლავტ მოკლე ანალიზი თითოეული ვარინტისათვის რომელიც დაეხმარება პროექტის განმხორციელებლებს ან სხვა დაინტერესებულ პირებს დაზარალებული პირების ჩართვის, მიღებულ იქნას საუკეთესო გადაწყვეტილება რომ სერბილდეს პროექტის გავლენა. დადებითი და უარყოფითი მხარეები შესაძლებელია მოიცავდეს სხვა ელემენტებსაც და არ არის იძულებითი

ცხრილი 7-3.ვარიანტების ანალიზი ნაჩენების შემგროვებლებისთვის

ვარიანტები	დადებითი მხარე	უარყოფითი მხარე
ჰიგიენა 2009 ში სამუშაოს შეთავაზება და დახურვამდე ნების დართვა ნაგავსაყრელზე მუშაობის	- ხარჯი არაა საჭირო პროექტის ფარგლებში - შემოსავლის გენერირება ჰიგიანა 2009 - გაუმჯობესებულ სამუშაო პირობები ნარჩენების შემგროვებლებისთვის (ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების უზრუნველყოფით) - მუდმივი შემოსავალის ნარჩენების შემგროვებლებისთვის	- დამოკიდებულება ნარჩენების შემგროვებლებისა დასაქმებასთან მიმართებაში, ავტონომიის დაკარგვა - ყოველდღიური შემოსავლის ჩანაცვლება თვის ხელფასით - ნარჩენების შემგროვებლების რაოდენობის შეზღუდვა ჰიგინა 2009 ში
ნარჩენების მართვის სისტემაში დასაქმება	- პროექტის ხარჯი არ იზრდება - საშუალება გაუმჯობესებულ სამუშაო პირობებში მიშაობის ნარჩენების შემგროვებლებისთვის - მუდმივი შემოსავალი ნარჩენების შემგროვებლებისთვის	- განხორციელების პროცესის გახანგრძლივება და სხვადახვა უწყებების ჩართულობის კოორდინაცია - კომპანიის მიერ სამუშაოთი უზრუნვეყოფის შეზღუდულობა ნარჩენების შემგროვებლებისთვის
საკვალიფიკაციო ტრენინგი და სოციალური დახმარებები	- ალტერნატიული საარსებო გარემოს შეთავაზება - უზრუნველყოფილ იქნას გაუმჯობესებული სამუშაო პირობები - ნარჩენების შემგროვებლების დახმარება დაძლიონ სიღარიბე	- ხარჯი პროექტის განმხორციელებლებისთვის და ასევე სხვა დაინტერესებული პირების. - დრო, რომელიც საჭიროა კოორდინაციის მიღწევა სხვადსხვა დაინტერესებულ პირებს შორის - შესაძლებელია სოციალური დახმარებისადმი დამოკიდებულება განვითარდეს

		- რისკი რომელიც დაკავშირებულია სამუშაოს ადგილების სიმცირესთან

ყველა ზემოთმოცემული ვარიანტები მოლაპარაკების საგანია დაზარალებულ ადამიანებსა და ადგილობრივ მთავრობას შორის. ვარიანტები შესაძლებელია კომბინაციაში განიხილებოდეს. ეს დამოკიდებულია ნარჩენების შემგროვებლების სოციალურ მდგომარეობაზე. სოციალური დაცვის დეპარტამენტი ადგილობრივი მმართველობიდან და ჯანდაცვის სისტემიდან შეუძლიათ შესთავაზონ საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება. კომპენსაციის პაკეტი განხილულ უნდა იქნას ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის სამინისტროსთან და არსებული დაწესებულებების შესაძლებლობებზე და სოციალურ პროგრამებზე და ახალი ვარიანტიც შეიძლება გამოიკვეთოს.

ვარიანტები უნდა შემუშავდეს შემდეგი ასპექტების გათვალისწინებით :

- ნარჩენების შემგროვებლების ასაკი
- *ნარჩენების შემგროვებლლების სქესი*
- განათლების დონე
- ნარჩენებზე მომუშავე პირის ოჯახის წევრების რაოდენობა, ასაკი და სოციალური მდგომარეობა
- შემოსავლის წყარო
- ნარჩენების შეგროვების საქმიანობის ისტორია .

ყველა ეს ასპექტები უნდა იყოს ჩასმული ნარჩენების შემგროვებლების მონიტორინგის პროგრამაში მინიმუმ 6 თვის მანძილზე (ზაფხული პერიოდის ჩართვით). მონიტორინგი პროცესის შემდეგ, უნდა მოხდეს აღწერა და მონაცემები უნდა შეგროვდეს თითოეული ნარჩენების შემგროვებლებზე და მათ ოჯახზე.

ვარიანტების ანალიზი მიწის აკვიზიციასთან დაკავშირებით

ეს ვარიანტები არის ძირითადად ორი მიმართულების. ერთი მიზნად ისახავს ფულად კომპენსაციას და მეორე არაფულად კომპენსაციას. ქვემოთ მოცემული ცხრილი წარმოგვიდგენს მოკლედ ორივე ასპექტის ანალიზს, რომელიც დაეხმარება პროექტის განმხორციელებლებს, დაინტერესებულ პირებს მათ შორის დაზარალებულ პირებს მიიღნ გადაწყვეტილება და აარჩიონ რომელიმე ვარიანტი ან ვარიანტების. დადაბით და უარყოფით მხარეს შეიძლება დაემატოს სხვა ელემენეტბიც..

ცხრილი 7-4. ვარიანტების ანალიზი მიწის აკვიზიციის პროცესისში დაზარელებული პირებისთვის.

ვარიანტი	დადებითი	უარყოფითი
არაფულადი კომპენსაცია	- ნაკლები რისკი არამიზნობრივად გამოყენების - შემცირდეს ოჯახის შჭივრებულობის დონე ოჯახების - შემცირდეს საფრთხე სოციალურ პრობლემის დამიკიდებულობაზე (არ არის გარანტია რომ ფულადი თანხა რომელიც გადაეხდება ღარიბ ოჯახს, გამოიყენებს მიწის საყიდლად ძალიან მწირია მიწის ბაზარი და შეზღუდულად)	- დამატებითი ხარჯი ლოჯისტიკის საკითხებში - დროული საქმიანობების
ფულადი კომპენსაცია	- შემცირდება დრო მიწის აკვიზიასთან დაკავშირებით - ხალხს ჩვეულებრივ უფრო უნდათ ფულადი კომპენსაცია	- დიდია რისკი კომპენსაციის დონესა და მეტოდოლოგიასთან დაკავშირებული

8. განხორციელების მოწყობა

8.1. როლიდა პასუხისმგებლობები

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტრო არის პროექტის მიმღები. სამინისტრო და პროექტის განმხორციელებელი ერთეული PIU, რომელიც დამტკიცებულია სამინისტროს მიერ უნდა იყოს სრულად პასუხისმგებელი პროექტის განხორციელებაზე, რომელიც მოიცავს სხვა დავალებებთან ერთად მოიცავს მომზადების, განხორციელების, დაფინანსების და კოორდინირების დავალებას მიწის აკვიზიციის და განსახლებასთან ერთად. PIU პასუხისმგებელი უნდა იყოს LRRF განხორციელებას მჭიდრო თანამშრომლობით ადგილობრივ მმართველობის ერთეულებთან, კონკრეტულად ბათუმის და ქობულეთის. PIU უნდა დაეხმაროს პროექტით დაზარალებულ ადამიანებს დაიცვან თავიანთი უფლება და დოკუმენტების მოზადებაში, რომელიც საჭიროა მიწის რეგისტრაციისათვის შეძენისას, შეთანხმებისას მიწის გამოყენებბაზე და სერვიტუტზე. კომპენსაციისა და რეაბილიტაციის საქმიანობები უნდა განხორციელდეს სანამ სამშენებლო სამუშაობი დაიწყება.

როდესაც LRRF დოკუმენტი იქნება აღიარებული სამინისტროს მიერ მხარეები რომლებიც ჩართული არიან პროექტში, PIU და კონტრაქტორების ჩათვლით, ვალდებულნი არიან განახარციელონ ამ დოკუმენტით განსაზღვრული ვადებულებები. პასუხისმგებელობა გადანაწილებული იქნება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროს, PIU-ს, კონტრაქტორებსა და სხვა ჩართულ სააგენტოებს შორის, ქვემოთ მოყვანილი ცხრილის შესაბამისად:

ცხრილი 8-1. LRRF -ს გახორციელებისას პასუხისმგებელი უწყებები

დავალება	პასუხისმგებელი უწყება/პირი
ინფორმაციის მიწოდება პროეტით დაზარალებულ პირებისათვის	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტრო და PIU
განსახლების სამოქმედო გეგმის (RAP) განხორციელება	გარე ექსპერტი PIU სთან ერთად
ნარჩენების შემგროვებლების დახმარება	PIU ჯანდაცვისა სოციალური დაცვის სამინისტროსთან ერთად
საკუთრების ლეგალიზაციის საკითხებთან დაკავშირებბით მოსახლეობის დახმარება	PIU და ქობულეთის მინიციპალიტეტი
მოლაპარაკებები და ექსპროპრიაციის პროცესი, სანამ მშენებლობა	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტრო, PIU და ქობულეთის მუნიციპალიტეტი
გადასახდელი/კომპენსაციის პაკეტი	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტრო
განსახლების დახმარების უზრუნველყოფა	PIU და ქობულეთის მუნიციპალიტეტი
საჩივრების მართვა	საჩივრების განმხილველი კომიტეტი და PIU
მონიტორინგი და ანგარიშგება ექსპროპრიაციის, რომელიც ჩატარდება მშენებლობის დაწყებამდე	საჩივრების განხილვის კომიტეტი და PIU
მონიტორინგი და ანგარიში მიწის აკვიზიციასთან და მიწის დროებითი დაკავებასთან დაკავშირებით პროექტის მშენებლობის შემდეგ	კონტრაქტორი

8.2. დროის გეგმა გრაფიკი

LRRF დამტკიცების შემდეგ უნდა მოხდეს საზოგადოების ინფორმირება და განსაკუთრებით PAPs. ამის შემდეგ PIU უნდა მოამზადოს ტექნიკური დავალება RAP -ის მოსამზადებელი და განხორციელების პროცესისთვის. ქვემოთ მოცემული სქემა წარმოადგენს ლოგიკურ ეტაპებს, რომელიც უნდა განხორციელდეს რომ სრულად მოხდეს LRRF განხორციელება .

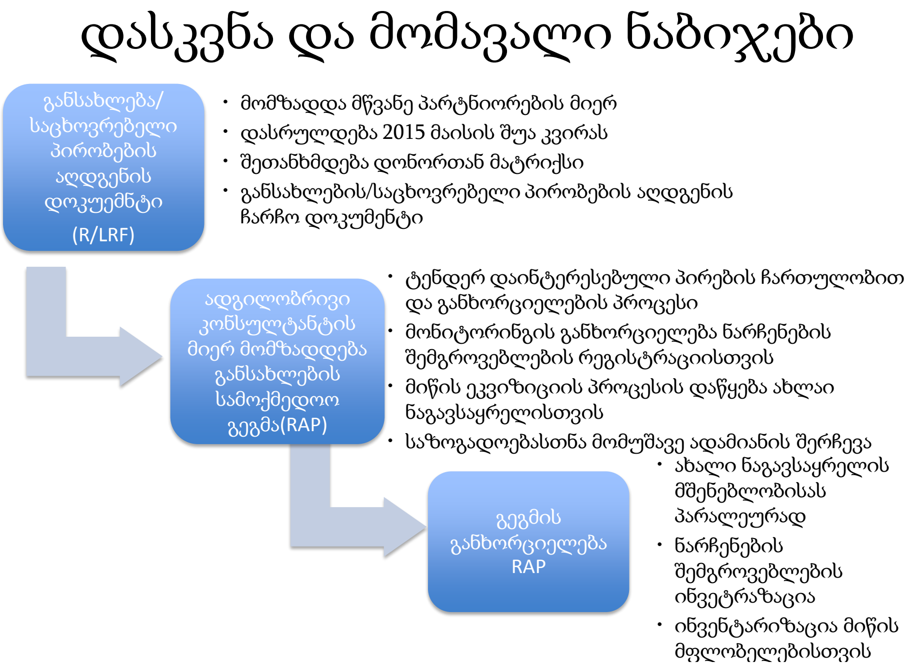

სქემა 8-1. LRRF განხორციელების ეტაპები

ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი გვიჩვენებს დროის გრაფიკს რომელიც შეეხება LRRF გახორციელებას:

ცხრილი 8-2. დროის სავარაუდო გრაფიკი LRRF განხორციელებისათვის

აქტივობები	სავარაუდო დაწყების დრო	ხანგრძლივობა
ინფორმირება LRRF , PAP სებთან კონსულტაციების ჩათვლით	ივნისი 2015	2 თვე
ნარჩენების შემგროვებლების მონიტორინგი ქობულეთში და ბათუმში	მაისი 2015	6 თვე
მიწის მფლობელების / მოსარგებლეების იდენტიფიცირება ცეცხლაურში	მაისი 2015	1 თვე
ნარჩენების შემგროვებლების აღწერა	ოქტომბერი 2015	1 კვირა
RAP მომზადება	ოქტომბერი 2015	2 თვე

8.3. სავარაუდო ბიუჯეტი

ბიუჯეტი მომზადდა სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე რომელიც მიღბულია სტატისტიკის დეპარტამენტიდან და მონაცემები მოწოდებულ იქნა პასუხისმგებელ ორგანიზაციიდან ან იყო აღებული მსგავსი პროექტიდან რეგიონში.

ბიუჯეტი უნდა შეთანხმდეს და/ან შესწორდეს საასრსებო გარემოს აღდგენისა და განსახლების გეგმის მოსამზადებელი ფაზისას შეგროვებული მონაცემების საფუძველზე და შესაბამისობაში უნდა იყოს ადგილობრივ და ეროვნულ საკანონმდებლო და მარეგულირებელ დოკუმენტების მოთხოვნასთან

ფინანსური შეფასება და შეზღუდვები რომელიც იყო გამოყენებული კომპენსაციისთვის

- სოციალური დახმარების პროგრამები, რომელიც ნარჩენების შემგროვებლებისათვის იქნება შემოთავაზებულკ განიხილება როგორც ნეიტრალური ხარჯი, რადგან შესაძლებლია განხორციელდეს ადგილობრივი მთავრობის მიერ (სოციალური დახმარრება, სოციალურ თავშესაფარის, სამუშაო ნარჩენების მართვის სექტორში).
- მთლიანი მიწის ფართობი რომლისთვისაც უნდა გაიცეს კომპენსაცია დათვლილია ქობულეთის მუნიციპალიტეტის მიერ მოწოდებული სიის მიხედვით და მოწოდებული რუკის შესაბამისად.
- კომპენსაციის ფასი (მიწისა და შენობებისთვის) ქობულეთის შემოვლითი გზის მშნებლობის შესაბამისად იქნა მიღებული მხედველობაში, რადგან ეს იყო ახალი პროექტია და პროექტის გავლენის ქვეშ მყოფ ტერიტორიასთან მიმდებარედ მდებარეობს.
- სახლები რომლებიც მდებარეობენ სანიტარული ზონის ზღვარზე და მათი ბაღი (ნაკვეთი) მდებარეობს სანიტარულ ზონაში, კომპენსაცია მათი გამოყენების ღირებულების შემცირებისთვის უნდა იქნას დათვლილი (50% მათი სახლებისთვის და 25 % მათი მიწისთვის).
- ხეხილისა და სასოფლო სამეურნეო მოსავლის დანაკარგთან დაკავშირებით არ იყო მონაცემები.

ზემოთაღნიშნულის გათვალისწინებით შემდეგი შფასება იქნა გაკეთებული:

ცხრილი 8-3. კომპენსაციისათვის საჭირო ბიუჯეტი

საკითხი	ვარიანტი	ერთეული	რაოდენობა	შეფასება (ლარში)	მთლიანი ღირებულება (ლარში)
კომპენაციის პაკეტი ნარჩენების შემგროვებლებისთვის					
შემოსავლის ადგილმონაცვლეობის	ახალი სამუშაოს მოძიების მიზნით პროფესიული სასწავლო პროგრამის შეთავაზება - 1 სასწავლო პროგრამა	no	30	1,000	30,000
იმპროვიზირებული თავშესაფრის დანაკარგი (დროებითი /ან მუდმივი)	ნივთების გადატანისათვის თავანთ სახლში რეგისტრაციის მისამართზე სოფელში, საჭირო ტრანსპორტის ფასი	no	10	200	2,000
	ფულადი კომპენსაცია გადატანის პერიოდისთვის დანაკარგის ანაზღაურება	no	5	200	1,000
				SUBTOTAL	33,000
ცეცხლაურში მიწის (შესყიდვისათვის) აკვიზიციისათვის საჭირო კომპენსაცია					

მიწის დაკარგვა მიწის მესაკუთრეებისთვის /რეგისტრებული მოსარგებლეებისთვის/ მტაცებული მწებისთვის	ფულადი კომპენსაცია ადგილმდებარეობის მოცვლეობისთვის	კვ.მ	200,000	7.8	1,560,000
	მიწის გადაცემისა და რეგისტრაციის ასანაზრაურებლად საჭირო დახმარება	no	100	50	5,000
სახლის და სხვა ნაგებობების დანაკარგი	ფულადი კომპენსაცია სახლის და სხვა ნაგებობების ღირებულების შესაბამისად	კვმ	600	350	210,000
	Assistance with transport of assets to new house and subsistence allowance for 1 month	no	2	500	1,000
საკუთრების ღირებულების შემცირება	სახლების ღირებულება	კვმ	1,500	105	157,500
	ფულადი ანაზღაურება მიწის საკუთრების შეზღუდული გამოყენებისთვის - სახლის მიმდებარედ არესბული მიწისათვის	კვმ	15,000	2.3	35,100
				SUBTOTAL	2,068,500

მთლიანი ბიუჯეტი წარმოადგენ 2,5 მილიონ ლარს (დაახლოებით 1 მილიონ ევროს). ეს ასევე მოიცავს 20 % გაუვალისწინებელ ხარჯებს (413 000 ლარს) რომელიც განკუთვნილია შემოსავლის აღდგენისა და ასოცირებულ ხარჯებთან, როგორიცაა თანამშრომლების შემოსავალი რომლებიც იმუშავებენ განსახლების გეგმის შესრულებაზე .

9. გასაჩივრების მექანიზმი

დაზარალებული ადამიანების მიერ კომპენსაციასთან დაკავშირებული, მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობა უნდა იყო. პროექტით დაზარალებულმა ადამიანებმა უნდა მიიღონ სრული ინფორმაცია თავიანთი უფლებების შესახებ და პროცედურების შესახებ რომელიც ეხება მათ მიერ გამოთქმილ საჩივრების , როგორც წერილობით ისე სიტყვიერად კონსულტაციის, ინტერვიუს მიცემის და კომპენსაციის საკითხებზე მუშაობის პერიოდში. მაგრამ თავიდან რომ იქნას აცილებული დაგვიანება, რადგან ხანგრძლივი დრო სჭირდება ფორმალურ პროცედურებას, ჩვენ უნდა ვცადოთ თავიდან ავიცილოთ გაურკვევლობები. ეს შესაძლებელია განსახლების გეგმის შმუშვებისა და განხორციელების პროცესში ღიად განხილვის და დაზარალებული ადამიანების სრული ჩართულობით.

საქართველოში არ არის სპეციფიური კანონის მოთხოვნები გასჩივრების მექანიზმის შემუშავების. პროექტის სპეციფიკური გასაჩივრების მექანიზმი უნდა შემუშავდეს და ადგილობრივი არსებული კულტურის და ტრანსპარანტული მიდგომით და მოხდეს ეფექტურად და მიღებულ იქნას და გაეცეს შსაბამისი პასუხი საჩივრებს დროულად კომპენსაციების და განსახლების საკითხებს წამოჭრილს დაზარალებულ ადამიანებს შორის.

თუმცა საქართველოს ექსპროპრიაციისა კანონისა და ადმინისტრაციული კოდექსის მიხედვით ხაზი არის გასმული გავლენის ქვეშ მყოფი მოქალაქეების უფლებას (ისინი რომელთაც აქვთ კანონიერი უფლბა) მიმართონ სასამართლოს სხვადსახვა საკითხებზე ექსპროპრიაციის დროს. გამოცდილბა ჯერ კიდევ გვიჩვენებს რომ დაზარალებული ადამიანები ურთიერთობენ ჩვეულებრივ ექსპროპრიაციის ბენეფიციარებთან, თავიანთი სპეციფიური საჩივრებთან დაკავშირებით და კომპენსაციის შეთანხმების მისაღწევად, მანამ მივლენ დასკვნამდე რომ მიმართონ ადმინისტრაციულ ერთეულს ან სასამართლოს. ზოგიერთი შემთხვევისთვის, არსებული პროცედურა შესაძლებელია განვითარდეს მიღებულ გასაჩივრების მექნიზმის ცამოყალიბებამდე, როგორც ითხოვს EBRD.

გასაჩივრების მექანიზმი შესძლებლობას აძლევს PAP შეუთანხმებელი გადაწყვეტილება გაასაჩივროს მიწის ან სხვა საკუთრების კოპმენსაციათან დაკავშირებით. PAPs იქნებიან სრულად ინფორმირებულები თავიანთი უფლების და გასაჩივრების პროცედურების შესახებ სიტყვიერად ან წერილობით კონსულტაციების პროცესში, გამოკითხვისას და კომპენსაციის დროსთან დაკავშირებით. ყურადღება იქნება მიქცეული რომ საჩივრები იყოს გატარებული გამჭვირვალე პროცესით. ეს მიიღწევა LAR დეტალური შემუშავებით და განხორციელებით, PAP სების კოსულტაციებით და მათი სრული ჩართულობით და ინტენსიური ჩართულობით და კომუნიკაციით პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მოყოლილი მოსახლეობის, გარემოს დაცვის საგენტოს და ადგილობრივი მმართველობის.

მნიშვნელოვანია რომ ადამიანები იყვნენ ინფორმირებულნი :

- როგორ და სად შუძლიათ საჩივრების წარდგენა
- გასჩივრების პროცესი და სპეციფიკური ინფორმაცია, რომელისაც მოსარჩელემ უნდა მიაწოდოს
- სად და როდის უნდა ელოდონ პასუხს
- თუ ისინი უკმაყოფილოები არიან პასუხით რა არის შემდეგი გზა შემდგომი გასაჩივრებისთვის .

იმრავლეს შემთხვევებში, კითხვებზე და საჩივრებზე შესაძლებელია პასუხო გაეცეს იმ ადამიანების მიერ, რომლებიც ცართულნი არიან პროექტში. თუმცა დიდი განსახლების და საარსებო გარემოს აღდგენის პროგრამისთვის უნდა იყოს მეორე დონე გასაჩივრებისა, რომელიც ითვალისწინებს სხვა

პირების ჩართვასაც. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ყველაზე ეფექტური გზა ორგანიზებულ იქნას ასეთი მექანიზმი არის შედგეს კომიტეტი რომელშიც იქნებიან ჩართულნი პროექტის განმხორციელებელი ორგანიზაციის წარმომადგენლები, ადგილობრივი შესაბამისი სახელმწიფო სტრუქტურები, სხვა სტრუქტურები და პროექტით დაზარალებული პირები და დამოუკიდებელი სააგენტოები/ორგანიზაციები, ასევე არასამთავრობოები ორგანიზავიები ომბუცმენის ოფისი. გასაჩივრების მექნიზმმა არ უნდა შეუშალოს ხელი იურიდიულ ადმინისტრაციულ ღონისძიებებს.

საჩივრების განხილვის კომიტეტი (GRC) იქნება დაფუძნებული PIU-ს მიერ მუნიციპალიტეტის დონეზე, დავების და კონფლიქტის შერბილებისათვის განსახლების სამოქმედო გეგმის შემუშავებისას. GRC შესაძლებელია იყოს შემდგარი შემდეგი წევრებისგან:

- ქობულეთის მუნიციპალიტეტის წარმომადგენელი
- აჭარის ა/რ ფინანსთა და ეკონომიკის სამინისტროს წარმოადგენელი
- PIU-ს თავმჯდომარე და ასევე სხვა PIU-ს წარმომადგენელი
- დანიშნული არაფორმალური ლიდერი მოსახლებიდან - 2 პირი ;
- ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციის ან ადგილობრივი საზოგადოებრივი ორგანიზაციის წარმომადგენელი, თუ არსებობს.
- არასამთავრო ორგანიზაციის წარმომადგენელი ქვეყნის მასშტაბით.

საჩივრების სარეგისტრაციო მდებარეობა იქნება პროექტის გავლენის მყოფ ადამიანების საცხოვრებელ ტერიტორიასთან ახლოს, ეს სეიძლება იყოს ადმინისტრაციული შენობა ქობულეთის მუნიციპალიტეტის. GRC იქნება პასუხისმგებელი საჩივრების დროული წარმოების. საჩივრების რეგისტრაცია უნდა ხდებოდეს PIU' ს სათაო ოფისში და ადგილობრივ მმართველობაში. საჩივრები ართული იქნება ორსაფეხურიანი სისტემით როგორც აღწერილია ქვემოთ:

I	საჩივრების მიღება და რეგისტრირება მოხდება სოფლის დონეზე ადგილობრივი მმართველობის და არასამთავრობო სექტორის და არაფორმალური მედიატორებით დახმარებით.
II	თუ ჯერ არ არის გადაწყვეტილი საკითხი, საჩივრები შეიძლება შეტალინ იქნას GRC. PAP იქნებიან მიწვეული GRC ს მიერ საჩივრის შეტანიდან ორი კვირის შემდეგ. განხილვების ორი დღის შემდეგ GRC აცნობებს PAP-ს დაკმაყოფილდა თუ არა მათი საჩივარი თუ რეკომენდაცია იქნა მიცემული PIU სთვის საკითხის გადასაწყვეტად
III	თუ GRC ჩართვის სემდეგ გადაწყვეტილება არ იქნა მიღწეული მაშინ საჩივარი პირდაპირ უნდა გადაეცეს PIUს. PAP უნდა გაასაჩივრონ 2 კვირაში პასუხის მიღების შემდეგ საწყის საჩივარზე GRC სგან და უნდა მოამზადოს დოკუმენტი რომელიც დაეხმარება მათ საჩივრის სემდგომ წარმოებაში. PIUმ უნდა მიაწოდოს პასუხი 2 კვირაში საჩივრის რეგისტრაციის მომენტიდან. PIU-ს გადაწყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს LARF დებულებებს.
IV	თუ გასაჩივრების სისტემამ ვერ დააკმაყოფილა PAPის საჩივარი მაშინ პროცესი უნდა გადავიდეს სასამართლოში

გასაჩივრების მექანიზმზე დაფუძნებით განხორციელდება მიწის აკვიზიციის პროცესი, უფრო გამარტივებული მექანიზმი იქნება გამოყენებული თუ ნარჩენების შემგროვებლებს ექნებათ საჩივრები:

- მარტივი ფორმა იქნება შემუშავებული ბათუმის ნაგავსაყრელისთვის და ნებისმიერს შეეძლება მიმართოს საჩივრით ნაგავსაყრელის ოპერატორს (იმ ადამიანს რომელიც შესასვლელთან იქნება). განაცხადის ფორმა ტან ერთვის დოკუმენტს დანართი 1 ის სახით.
- ადგილობრივი მოსახლეობიდან არცეული პირი ან დაზარალებული ჯგუფიდან წარდგენილი პირი მუდმიკ კავშირზე იქნება ნარჩენების შემგროვებლებთან. მათ შეუძლიათ პირდაპირ საჩივარი გადასცენ ამ პირს.

- შუამავალმა პირმა ყოველკვირეულად უნდა აწარმოოს ანგარიშგება საჩივრებთან დაკავშირებით PIUსთან.
- სამიზნე ჯგუფებთან შეხვედრა უნდა ჩატარდეს წელიწადში ორჯერ რომ პირდაპირ მათთგან მოხდეს მოსმენა საჩივრების. სამიზნე ჯგუფებთან სეხვედრა ორგანიზებულ უნდა იქნას ნაგავსაყრელზე და თუ შესაძლებელია მხედველობაში იქნას მირებული გენდერული ბალანსი და ასაკობრივი ბალანსი.

10. მონიტორინგი და შეფასება

მონიტორინგის ძირითადი მიზანია აჭარის მთავრობას და EBRD-ის მიეწდოს ინფორმაცია LRRF-ს განხორციელების თაობაზე და განისაზღვროს პრობლემები და წარმატებები შეძლებისდაგვარად სწრაფად რომ რეაგირება საკითხის გამოსწორების მცდელობისთვის იყოს დროული.

PIU აწარმოებს მონიტორინგს და ანგარიშგებას LRRF ეფექტურობაზე ორი მიმართულებით. ერთი ნარჩენების შემგროვებლებისთვის საარესებო გარემოს აღდგენის მიმართულებით. ამისთვის უნდა ჩატარდეს მონიტორინგი შემდეგ საკითხებზე:

- სამუშაო და ჯანმრთელობის დაცვის პირობების გაუმჯობესება;
- PAPთან კონსულტაციები ნარჩენების სტრატეგიის განვითარებისთვის ;
- პროექტის გავლენა საარსებო გარემოზე და შემოსავლებზე;
- RAP შეთანხმება იმ ადგილებში სადაც პროექტი იქონიებს გავლენას;
- შემოსავლისა და საარსებო გარემოს აღდგენის განხორციელება;
- შესაძლებლობები და მონაწილეობა ტრენინგებში ალტერნატივების მოძიების მიზნით;
- დახმარება ალტერნატიული საარსებო გარემოს მისაღებად;
- PAP სთვის პროექტით განხორციელებული სარგებელი .

მონიტორინგის გეგმა მოცემული ქვემოთ ცხრილში განსაზღვრავს მეთოდოლოგიას, საორგანიზაციო პასუხისმგებლობას და მონიტორინგის გრაფიკს და ანგარიშგების ფორმას ნარცენების სემგროვებლების კომპენსაციის პაკეტისთვის. მონიტორინგის ორი ძირითადი კომპონენტია - შესრულების მონიტორინგი და გავლენის მონიტორინგი.

ცხრილი 10-1. მონიტორინგის ინდიკატორიები საარსებო გარემოს აღდგენისთვის (ნარჩენების შემგროვებლებისთვის)

აქტივობა	ინფორმაციის შეგროვება/მონიტორინგის ინდიკატორები	ინდიკატორები	ინფორმაციის წყარო	პასუხისმგებლობა	სიხშირე
შესრულების მონიტორინგი	დასაქმებულთა რაოდენობა	PAP დასაქმება	კითხვარი და ინტერვიუ PAPთან. საველე დაკვირვებები, პირდაპირი ურთიერთობა	PIU და დამოუკიდებელი კონსულტანტი	წლიური მონიტორინგის ანგარიში
	მიღებული საჩივრების რაოდენობა და დაკმაყოფილებული საჩივრები	საჩივრები	შეტყობინება PMT მიერ ნარჩენებით ვაჭრობაზე იმათთვის ვინც ფლობს ლიცენზიას ამ საქმიანობაზე ინტერვიუ განმხორციელებელ ინსტიტუციასთან		
მონიტორინგის გავლენა	PAP'ების საარსებო გარემოს აღდგენის და გაუმჯობესების შემოწმება		ინტერვიუ/კვლევის ჩანაწერი	PIU და დამოუკიდებელი კონსულტანტი	წლიური მონიტორინგის ანგარიში
	უნარჩვევების განვითარების დონე	რაოდენობა და ტრენინგის ტიპი ალტერნატიული ს დასქმების და საარსებოს გაუმჯობესების კუთხით	კვლევის ჩანაწერი		
	ჯანმრთელობის მდგომარეობა დონე/რისკი	ექიმტან ვისიტის რაოდენობა/სამედიცინო კლინიკა	სამიზნე ჯგუფები დისკუსიის ჩანაწერი		
	შემოსავლის დონე		მონაცემები ნარჩენებით მოვაჭრეებზე		
	PAP-ის რაოდენობა, რომლებმაც მიიღეს სოციალური თავშესაფარი		ჯანდაცვის სამინისტროდან მიღებული ოფიციალური მონაცემები		
	PAP ის რაოდენობა რომლებმაც მიიღეს სოციალური პროგრამით დახმარება და მიღებული რაოდენობა				
	ნივთების გადატანა ახალ ადგილზე/ კომპენსაცია ტრანპორტირებისთვს/ფინასური დახმარება	დახარჯული თანხა ან დროს	ფინანსური დახმარების მონაცემები ჰიგიენა 2009 ის მიერ.		
	ნარჩენებით ვაჭრობის სქემაში PAP ჩასმა	თავისუფალი ვაჭრობის			

			(b) ტრენინგების რაოდენობა რომელიც გაიარეს PAPზმა	(c)	(d)
	ტრენინგების რაოდენობა და ტიპი PAPსთვის	მონაწილეობა ალტერნატიულო საარსებოსათვის			
	PAPსების მიერ დასრულებული ტრენინგების რაოდენობა				
	ადეკვატური ტრენინგი კვალიფიკაციისთვის	კურსები შმოთავაზებული და დასრულებული BCED			
	ახალი კომპეტენცია მიღებული PAP ნარჩენების მართვის კომპანიაში ან ჰიგიენა 2009	შერჩეული ალტერნატიული საარსებო.			
	PAPის პოზიცია ჰიგიენა 2009				

მეორე მიმართულება, რომელიც უნდა აღინიშნოს შეეხება მიწის აკვიზიციას. ამისთვის PIU ყურადღება უნდა გაამახვილოს შემდეგ ასპექტებზე:

- *ინდიკატორები მონიტორინგისთვის მაგრამ არაა შეზღუდული:*
  - სახლების ადეკვატური რაოდენობის მოძიება
  - ნივთების გადატანა
  - გადახდა შეთანხმებული ფულადი ანაზღაურების, თუ არის
  - დასაქმების დონე
  - შემოსავლისა და სარგებლის აღდგენა 2015 წლის ოქტომბრის დონეზე ან უკეთესი
  - PAPის ჯანმრთელობის სტატუსი
- *გავლენის მონიტორინგის ინდიკატორები მოიცავს და არ არის შეზღუდული:*
  - ცხოვრების დონის შეფასება
  - ჯანმრთელობის დაცვისა და სამუშაო ადგილის დონე
  - საცხოვრებელი ადგილზე ჯანმრთელობის დონე
  - ოჯახის შემოსავლის დონე

ქვემოთ მოცემული ცხრილი წარმოგვიდგენს მონიტორინგის ინდიკატორებს:

ცხრილი 10-2. მონიტორინგის ინდიკატორები PAPის განსახლებისა და საარსებო გარემოს აღდგენის -მიწის აკვიზიცია ცეცხლაურში

აქტივიბები	შეგროვებული ინფორმაციის ტიპი/RAP ის მონიტორინგის ინდიკატორები	ინფორმაციის წყარო	პასუხისმგებელი	ინდიკატორი	სიხშირე
მონიტორინგის განხორციელება	- სახლების განაწილება - მიწის განაწილება -ქონების გადატანა	კითხვარი და ინტერვიუები PAPთან კვლევის ჩანაწერები ინტერვიუები განმახორციელებელ ინსტიტუციებთან ნახევარი წლის ან ერთი წლის დეტალური /ფინანსური ანგარიში/განმხორციელებელი ორგანიზაციის მიერ	PIU დამოუკიდებელ კონსულტანტთან	PAPსთვის გადაცემულ სახლთა რაოდენობა (ზომა, მდებარეობა და სხვ.) ქონება რომელიც გადაიზიდა	ნახევარი წლის ანგარიში
	საჩივრების რაოდენობა და გადაწყვეტილებები	ოფიციალური ჩანაწერი	გასაჩივრების კომისიის მექანიზმი	საჩივრების რაოდენობა	ნახევარი წლის ანგარიში
	სამუშაო ადგილები ჰიგიენა 2009 ში	ოფიციალური ჩანაწერები	PIU	PAPების რაოდენობა რომელბის დასაქმდნენ	წლიური ანგარიში
გავლენის მონიტორინგი	-ჯანდაცვისა სარგებელი/ რისკის დონე -ცხოვრების სტანდარტი	ინტერვიუ/ კვლევის ჩანაწერი სამიზნე ჯგუფებთან დისკუსიის ჩანაწერი	PIU დამოუკიდებელი ექსპერტი	ჯანმრთელობის შემოწმების აღრიცხვა	წლიირი მონიტორინგის ანგარიში

	დონე -შემოსავლის დონე				

დანართი 1. საჯარო საჩივრის ფორმა

განცხ. **No:**		
სახელი და გვარი		
საკონტაქტო ინფორმაცია გთხოვეთ აღნიშნეთ როგორ გსურთ დაგიკავშირდეთ (ფოსტით, ტელეფონით, e-mail)	☐ ფოსტა: გთხოვთ დაწეროთ საფოსტო მისამართი: ______________________________ ______________________________ ______________________________ ☐ ტელეფონით: ______________________________ ☐ **E-mail** ______________________________	
სასურველი ენა კომუნიკაციისთვის	☐ ქართულად **GEORGIAN** ☐ ინგლისურად **ENGLISH**	
საჩივრის ან შემთხვევის აღწერა:		რა მოხდა? სად მოხდა?ვის მოუვიდა ან ვინ ჩაიდინა? რა არის შედეგი?
თარიღი ინციდენტის/საჩივრის		
	☐ ერთჯერადი შემთხვევა/საჩივარი (თარიღი _______________) ☐ ერთზე მეტჯერ (რამდენჯერ ? _____) ☐ მიმდინარე (ამჟამად არსებული პრობლემა)	
როგორ გსურთ გადაიჭრას ეს პრობლემა?		

ხელმოწერა: ______________________________

თარიღი: ______________________________

გთხოვთ ეს ფორმა დააბრუნოთ : [სახელი,],კომპანიის პასუხისმგებელი პირი, კომპანია

მისამართი ______________________________: ტელ.: __________

ან E-mail: ____@____.com